

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2022. gada 23. maijā

lietā Nr. 2021-18-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

pēc likvidējamās akciju sabiedrības “TRASTA KOMERCBANKA” un Apvienotajā Karalistē reģistrēta komersanta *ERGO TEC LLP* pieteikumiem, piedaloties likvidējamās akciju sabiedrības “TRASTA KOMERCBANKA” pilnvarotajiem pārstāvjiem Armandam Rasam un Matīsam Šķiņķim

un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajiem pārstāvjiem Andrejam Stupinam un Jānim Priekulim,

ar tiesas sēdes sekretāri Līvu Miksoni,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28. pantu,

Rīgā 2022. gada 31. marta, 6., 7., 13. un 21. aprīļa tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

“Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtais daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2017. gada 22. jūnijā pieņēma likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā, papildinot

Krimināllikumam ar 70.¹¹ pantu, kas regulē noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju un nosaka:

“(1) Noziedzīgi iegūta manta ir manta, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā.

(2) Ja mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgiem ienākumiem un persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā, par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī mantu, kas pieder personai, kura:

1) izdarījusi noziegumu, kas pēc sava rakstura ir vērsts uz materiāla vai citāda labuma gūšanu;

2) ir organizētas grupas dalībnieks vai atbalsta to;

3) ir saistīta ar terorismu.

(3) Par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī mantu, kas atrodas citas tādas personas rīcībā, kura uztur pastāvīgas ģimenes, saimnieciskas vai citādas mantiskas attiecības ar šā panta otrajā daļā minēto personu, ja šīs personas rīcībā esošās mantas vērtība nav samērīga ar tās likumīgiem ienākumiem un ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā.

(4) Noziedzīgi iegūtu mantu, līdzekļus, ko persona ieguvusi no šādas mantas realizācijas, kā arī noziedzīgi iegūtas mantas izmantošanas rezultātā gūtos augļus konfiscē, ja tā nav jāatdod īpašniekam vai likumīgam valdītājam.”

Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtā daļa (turpmāk – apstrīdētā Krimināllikuma norma) līdz brīdim, kad lietas izskatīšana pēc būtības tika pabeigta, ir spēkā tās sākotnējā redakcijā.

Savukārt 2017. gada 22. jūnijā Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā, izsakot Kriminālprocesa likuma 358. pantu šādā redakcijā:

“(1) Noziedzīgi iegūtu mantu, ja tās turpmāka uzglabāšana kriminālprocesa mērķu sasniegšanai nav nepieciešama un ja tā nav jāatdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, ar tiesas nolēmumu konfiscē valsts labā, bet iegūtos finanšu līdzekļus ieskaita valsts budžetā.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētajā gadījumā noziedzīgi iegūtu mantu var konfiscēt valsts labā arī ar prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu, izņemot gadījumu, kad par noziedzīgi iegūtu ir atzīta manta, uz kuru tiesības reģistrējamas publiskajā reģistrā.”

Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmā daļa (turpmāk – apstrīdētā Kriminālprocesa likuma norma) nav grozīta un ir spēkā tās sākotnējā redakcijā.

2. Satversmes tiesā tika ierosinātas divas lietas par apstrīdētās Krimināllikuma normas un apstrīdētās Kriminālprocesa likuma normas (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) satversmību:

1) 2021. gada 7. maijā pēc likvidējamās akciju sabiedrības “TRASTA KOMERCBANKA” (turpmāk – Banka) pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2021-18-01 “Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”;

2) 2021. gada 8. maijā pēc Apvienotajā Karalistē reģistrēta komersanta *ERGO TEC LLP* (turpmāk – Bankas kreditors) pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2021-19-01 “Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam”.

Lai veicinātu šo lietu vispusīgāku un ātrāku iztiesāšanu, tās saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu tika apvienotas vienā lietā.

Apvienotajai lietai Nr. 2021-18-01 tika piešķirts nosaukums “Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”.

3. Pieteikuma iesniedzēja – Banka – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. un 105. pantam.

Pēc tam, kad Banka tika atzīta par maksātnespējīgu, ar tiesas lēmumiem kriminālprocesā par noziedzīgi iegūtu mantu atzīti finanšu līdzekļi, kuri bija noguldīti tās kontos. Maksātnespējas procesa administrators pieņēmis lēmumus par to Bankas kreditoru, kuru noguldītie finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu, aizstāšanu ar Latvijas valsti atbilstoši tai pašai kreditoru kārtai. Tomēr ar tiesas lēmumu esot apmierināta Valsts ieņēmumu dienesta sūdzība un šāda maksātnespējas procesa administratora rīcība atzīta par neatbilstošu likumam. Proti, ar tiesas lēmumu esot atzīts, ka iepriekšminētie Bankā noguldītie finanšu līdzekļi, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem, pārskaitāmi Latvijas valstij. Apstrīdētās normas esot piemērotas tādējādi, ka tās Bankai paredz pienākumu tai piederošos finanšu līdzekļus, kas par tādiem kļuvuši ar noguldījuma brīdi, atdot valstij, līdz ar to samazinot Bankai piederošās mantas apjomu. Uz apstrīdēto normu pamata

labticīgai trešajai personai esot konfiscēti tās īpašumā esoši finanšu līdzekļi tādā apmērā, kas atbilstot citu personu noziedzīgi iegūtas mantas apmēram brīdī, kad šīs citas personas veica noguldījumus Bankā.

Ar tiesu nolēmumiem, ar kuriem Bankā noguldītie finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu, neesot izlemts jautājums par to, vai Latvijas valsts tāpat kā jebkurš cits kreditors tiek ietverta kopējā Bankas kreditoru sarakstā vai arī šādi līdzekļi automātiski, neievērojot kreditoru kārtu, tiek pārskaitīti valsts budžetā. Šis jautājums galīgi esot izlemts ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 9. oktobra lēmumu civillietā, ar kuru esot skaidri atzīts tas, ka Bankai ir pienākums šos finanšu līdzekļus pārskaitīt Latvijas valstij nekavējoties, “apejot” visus pārējos Bankas kreditorus. Tādējādi tikai ar šo lēmumu Banka esot galīgi zaudējusi savu īpašumu un no šā lēmuma esot skaitāms sešu mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā.

Atbilstoši Kredītiestāžu likuma normām, Eiropas Savienības tiesību aktu normām, kā arī tiesību doktrīnas un tiesu prakses atziņām finanšu līdzekļi ar noguldījuma brīdi esot kļuvuši par Bankas īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē, savukārt noguldītājiem piederot vien prasījuma tiesības pret Banku. Iepriekšminēto neietekmējot arī tas, ka Banka šobrīd ir pasludināta par maksātnespējīgu.

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai mantas konfiskācija kriminālprocesā vispārīgā gadījumā tiek uzskatīta par īpašuma kontroles pasākumu Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmā protokola 1. panta trešā teikuma izpratnē. Tomēr konfiskācijas piemērošanu labticīgas trešās personas īpašumam Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtējot kā īpašuma atņemšanu minētā panta otrā teikuma izpratnē. Tādējādi labticīgas trešās personas mantas konfiskācija par labu valstij esot uzskatāma par īpašuma piespiedu atsavināšanu arī Satversmes 105. panta ceturta teikuma izpratnē.

Bankas īpašuma atsavināšana neesot notikusi uz atsevišķa likuma pamata. Tāpat, pieņemot apstrīdētās normas, neesot uzklauti un nemaz nevarēja tikt uzklauti visi īpašnieki, kuru īpašums, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, varēs tikt konfiscēts. Neesot ievērota arī prasība, ka īpašuma atsavināšana var tikt veikta tikai izņēmuma gadījumā, jo apstrīdētās normas attiecoties uz abstraktu gadījumu loku. Taisnīgas atlīdzības izmaksa par atsavināto īpašumu neesot ne Bankai piedāvāta, ne pat vispār apsvērta. Tādējādi apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 105. panta ceturta teikuma prasībām.

Pat ja Satversmes tiesa secinātu, ka ar apstrīdētajām normām radītais ierobežojums neietilpst Satversmes 105. panta ceturtnā teikuma tvērumā, apstrīdētās normas neatbilstot arī šā Satversmes panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

Apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar likumu, jo neesot pietiekami skaidrs, paredzams un neaizsargājot privātpersonu pret iestāžu patvaļu.

No apstrīdētajām normām nerodoties skaidrība par to, ka ar noziedzīgi iegūtu mantu būtu jāsaprot Bankas īpašums, nevis kreditora prasījuma tiesības pret Banku. Tāpat apstrīdētās normas esot ļāvušas konfiscēt Bankas īpašumā esošos finanšu līdzekļus tādā vērtībā, kas bija atbilstoša noguldītājiem piederošajai mantai noguldījumu veikšanas brīdī, nevis paredzējušas noguldītāju noziedzīgi iegūtās mantas konfiskāciju atbilstoši tās pašreizējai vērtībai. Likumdevējs apzināti neietvēris nacionālajā regulējumā procesuālās garantijas tādām labticīgām trešajām personām kā Banka.

Turklāt apstrīdētās normas neatbilstot arī labas likumdošanas principam.

Pirmkārt, apstrīdētās normas neesot saskaņotas ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 2. aprīļa direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (turpmāk – Direktīva 2014/42/ES) un Padomes 2005. gada 24. februāra Pamatlēmuma 2005/212/TI par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju (turpmāk – Pamatlēmums) prasībām. Proti, Direktīva 2014/42/ES un Pamatlēmums tieši paredzot, ka labticīgas trešās personas īpašuma konfiskācija ir aizliegta. Turklāt pretēji Direktīvā 2014/42/ES un Pamatlēmumā noteiktajam apstrīdētās normas neparedzot efektīvus tiesību aizsardzības līdzekļus tādiem subjektiem kā Banka.

Otrkārt, apstrīdētās normas neesot atbilstoši racionāla likumdevēja principam saskaņotas ar citām tiesību normām. Tās neesot saskaņotas ar kredītiestāžu maksātspējas procesu regulējošajām tiesību normām, jo neesot ņemts vērā tas, ka noguldītie finanšu līdzekļi ar noguldījuma brīdi kļūst par kredītiestādes īpašumu. Tādējādi apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā faktiski visos gadījumos tiekot atsavināti nevis noguldītāju finanšu līdzekļi, bet gan kredītiestādes – labticīgas trešās personas – manta. Saskaņojot apstrīdētās normas ar kredītiestāžu maksātspējas procesu regulējošām tiesību normām, būtu bijis jāparedz, ka par noziedzīgi iegūtu mantu ir atzīstamas un konfiscējamas kredītiestādes klienta prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Tāpat apstrīdētās

normas neesot saskaņotas ar tām kredītiestāžu maksātspējas procesu regulējošām tiesību normām, kuras aizliedz maksātspējīgās kredītiestādes mantu izmantot prasījumu apmierināšanai ārpus maksātspējas procesa.

Treškārt, apstrīdēto normu izstrādes procesā neesot analizēta un pierādīta to ietekme uz citu cilvēku tiesību aizsardzību. Proti, neesot analizēti un ņemti vērā nozaru speciālistu izteiktie apsvērumi attiecībā uz labticīgu trešo personu tiesību aizsardzību.

Pēc Bankas ieskata, apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība, jo tās vērstas uz to, lai noziedzīgi iegūta manta tiktu izņemta no civiltiesiskās apgrozības, tādējādi aizsargājot cilvēkus no noziedzīgām darbībām.

Apstrīdētās normas, ciktāl tās tiek attiecinātas uz tādu mantu, kas nav labticīgas trešās personas manta, esot piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai, bet, ciktāl attiecas uz mantu, kas pieder labticīgai trešajai personai, neesot piemērotas šāda mērķa sasniegšanai. Proti, labticīgas trešās personas mantas konfiskācija par labu valstij neatturot personas no iesaistīšanās noziedzīgos nodarījumos, jo šāda veida konfiskācija neskarot to personu, kura izdarījusi noziedzīgo nodarījumu. Turklāt arī pēc konfiskācijas noziedzīgi iegūtā manta varot tikt un tikšot laista civiltiesiskajā apgrozībā, tikai to darīšot valsts.

Likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, neesot vērtējis to, vai leģitīmo mērķi nebūtu iespējams sasniegt ar labticīgas trešās personas mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pirmkārt, mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu bijis šāds – paredzēt, ka tiek konfiscēta kriminālprocesā iesaistītās personas manta – prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Tāpat esot bijis iespējams apstrīdētajās normās nevis paredzēt visos gadījumos obligātu pienākumu konfiscēt noziedzīgi iegūtu mantu, bet gan noteikt kritērijus, pēc kuriem būtu izvērtējama trešo personu labticība. Visbeidzot, esot bijis iespējams, līdzīgi kā Kriminālprocesa likuma 360. panta 2.¹ daļā, paredzēt, ka labticīgas trešās personas mantu atstāj tās īpašumā, bet Latvijas valsts iegūst prasījuma tiesības pret personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu vai arī nav spējusi vai vēlējusies pierādīt mantas izcelsmes legalitāti.

Vērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību samērīguma principam, esot svarīgi ņemt vērā, ka konfiskācijas rezultātā tiek zaudētas īpašuma tiesības uz mantu, turklāt tas notiekot apstākļos, kad neviena no valsts iestādēm nav apšaubījusi Bankas kā labticīga īpašnieka statusu. Pretēji Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, esot apzināti izšķīries

par automātisku un obligātu noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju neatkarīgi no tā, vai šī manta ir nonākusi labticīgas trešās personas īpašumā. Turklāt Bankai manta esot atņemta un valsts mantu iegūstot daudz lielākā apmērā, nekā šī manta pienāktos tās noguldītājiem gadījumā, ja to noguldītie līdzekļi nebūtu atzīti par noziedzīgi iegūtiem. Tāpat Bankai neesot pat teorētisku iespēju vērsties pret noguldītājiem civiltiesiskā kārtībā.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. pantam, visupirms esot secināms, ka labticīgas trešās personas, kuru manta tiek konfiscēta, atrodas pilnīgi atšķirīgos apstākļos nekā pārējās personas, kuru manta tiek konfiscēta, pamatojoties uz apstrīdētajām normām. Apstrīdētās normas paredzot vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personu grupām, jo neparedzot to, ka personas labticīgums liegtu tai piemērot mantas konfiskāciju. Iepriekšminēto argumentu dēļ nevarot uzskatīt, ka apstrīdētajās normās paredzētā vienādā attieksme pret atšķirīgos apstākļos esošām personām būtu noteikta ar likumu un tai būtu leģitīms mērķis. No likumdošanas materiāliem neizrietot arī likumdevēja apsvērumi par to, kādēļ būtu nepieciešama vienāda attieksme pret labticīgām trešajām personām un citām personām, kurām tiek konfiscēta noziedzīgi iegūta manta.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Banka sniedza papildu apsvērumus.

Banka, norādot, ka tā apstrīdējusi attiecīgās tiesību normas, uzsver, ka izskatāmajā lietā esošā strīdus būtība ir trešās personas mantas konfiskācija par labu valstij. Saeimas atbildes rakstā minētajā Kriminālprocesa likuma 634.¹ panta divpadsmitajā daļā un tajā piesauktajā Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likumā neesot ietvertas iestrādes par konfiskācijas izpildi tādā gadījumā, kad uz mantu pretendē vairākas personas.

Banka nepiekrīt apgalvojumam, ka tajā noguldītie līdzekļi nav īpašums Satversmes 105. panta izpratnē. Proti, Satversmes 105. pants, pēc Bankas ieskata, nedodot tiesības uz mantu, kas iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā, tikai šīs mantas prettiesiskajam ieguvējam, bet Banka neesot uzskatāma par prettiesisku ieguvēju.

No Satversmes tiesas judikatūras neizrietot tas, ka ikvienā tiesību normā, ar kuru ieviesti Eiropas Savienības tiesību akti, noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis automātiski ir arī demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. Tādējādi izskatāmajā lietā demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība nevarot tikt atzīta par pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi. Tāpat apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma mērķis, pretēji atsevišķu pieaicināto personu

norādītajam, neesot sabiedrības labklājības veicināšana, palielinot ieņēmumus valsts budžetā.

Esot jāņem vērā aktuālā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra, kas norādot uz to, ka Direktīva 2014/42/ES nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, ka par labu valstij varētu konfiscēt īpašumu, par kuru tiek apgalvots, ka tas pieder nevis noziedzīgā nodarījuma izdarītājam, bet gan citai personai, ja šai personai nav iespējas piedalīties konfiskācijas procedūrā.

Nevarot piekrist pieaicinātajām personām, kuras apšaubījušas to, vai Banku attiecībā uz tajā noguldītajiem līdzekļiem var uzskatīt par labticīgu trešo personu. Nevienā tiesas vai administratīvajā procesā neesot likumā noteiktajā kārtībā pierādīts vai pat apgalvots tas, ka Banka attiecībā uz noguldītājiem, kuru noguldītie līdzekļi tika atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu, nebūtu pienācīgi veikusi klientu vai to naudas līdzekļu izpēti vai nebūtu ievērojusi jebkādas citas normatīvo aktu prasības. Pat ja Saeima uzskata, ka Banka nav labticīgs strīdus finanšu līdzekļu īpašnieks, saprātīgi būtu tas, ka pastāvētu tāds tiesas process, kurā Bankai būtu reāla iespēja savu labticīgumu pierādīt. Tomēr nedz apstrīdētās normas, nedz arī kādas citas tiesību normas neparedzot labticīgam noziedzīgi iegūtas mantas ieguvējam tādu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, kas nodrošinātu tā labticīguma un tiesību aizsardzības izvērtējumu.

Tiesas sēdē Bankas pilnvarotie pārstāvji Matīss Šķiņķis un Armands Rasa atkārtoja pieteikumā minētos argumentus un papildus norādīja uz to, ka neviens no Saeimas norādītajiem starptautiskajiem līgumiem vai rekomendācijām nenosaka pienākumu noziedzīgi iegūtu mantu vienmēr un visos gadījumos konfiscēt. Tieši pretēji, visi šie dokumenti tiešā tekstā nosakot to, ka konfiskācija nedrīkst skart labticīgas trešās personas.

Finanšu līdzekļi, kas atrodas kredītiestādē vai tai pieder, šīs kredītiestādes maksātnespējas gadījumā visupirms esot izmantojami maksātnespējas procesa finansēšanai. Tātad, ja pieņemtu, ka likvidējamai kredītiestādei nav nekādu iespēju savas tiesības, kas ietvertas Satversmes 105. pantā, aizsargāt Satversmes tiesā, likvidējamai kredītiestādei būtu liegts sasniegt maksātnespējas procesa mērķi – pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus.

4. Pieteikuma iesniedzējs – Bankas kreditors – arī uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Bankas kreditors Bankā noguldījis finanšu līdzekļus un pēc Bankas likvidācijas un vēlāk maksātnespējas procesa uzsākšanas šā procesa ietvaros

iesniedzis kreditora prasījumu. Atbilstoši Bankas administratora sniegtajai informācijai Bankas kreditora prasījuma vērtību un tā apmierināšanas iespējas ietekmējot Bankas īpašumā esošās mantas konfiskācija. Proti, saskaņā ar apstrīdētajām normām, valstij neievērojot kreditoru prasījumu kārtu, būtiski tiekot samazināts Bankas mantas apmērs un tādējādi Bankai tiekot liegts izpildīt saistības pret Bankas kreditoru pilnā apmērā. Līdz ar to esot aizskartas Bankas kreditora pamattiesības. Šis jautājums galīgi esot izlemts ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 9. oktobra lēmumu civillietā, kurā skaidri atzīts, ka Bankai ir pienākums šos finanšu līdzekļus Latvijas valstij pārskaitīt nekavējoties, “apejot” visus pārējos Bankas kreditorus. No šā lēmuma esot skaitāms sešu mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam, visupirms esot secināms, ka Bankas kreditora prasījums pret Banku kā saistībtiesisks prasījums ir īpašums Satversmes 105. panta izpratnē. Tādējādi ar apstrīdētajām normām esot ierobežotas Bankas kreditoram Satversmes 105. panta pirmajos trīs teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu, atņemot vērtību Bankas kreditora prasījumam pret Banku maksātnespējas procesā. No apstrīdētajām normām izrietošais Bankas kreditora prasījuma vērtības samazinājums neesot komercdarbības risks, kuru kreditors būtu varējis paredzēt, veicot noguldījumus Bankā. Proti, apstrīdēto normu piemērošanas pamats esot iespējamā citu Bankas kreditoru mantas noziedzīgā izcelsme, nevis Bankas maksātnespēja un ar to saistītais risks.

Bankas kreditors, pamatojot savu apgalvojumu, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar likumu, izvirzījis argumentus, kas ir identiski Bankas sniegtajiem argumentiem.

Apstrīdēto normu leģitīmais mērķis esot citu cilvēku tiesību aizsardzība, jo tās esot vērstas uz to, lai noziedzīgi iegūta manta tiktu izņemta no civiltiesiskās apgrozības.

Apstrīdētās normas, ciktāl tās attiecas uz mantas konfiskāciju par labu valstij un ierobežo labticīgas trešās personas, šajā gadījumā – kredītiestādes kreditora, tiesības uz īpašumu, neesot piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, neesot vērtējis to, vai leģitīmo mērķi nebūtu iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kas mazāk ierobežotu labticīgas trešās personas tiesības.

Vērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību samērīguma principam, esot svarīgi tas, ka Bankā esošo finanšu līdzekļu konfiskācijas rezultātā Bankas

kreditors pilnībā zaudējis sava īpašuma – kreditora prasījuma – vērtību un tādējādi Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības esot aizskartas iespējami smagākajā veidā.

Vērtējot apstrīdēto normu ietekmi uz ikvienu personu, kuras intereses tās aizskar, esot jāņem vērā, ka tādas pašas vai līdzīgas faktiskās sekas būšot arī citiem Bankas kreditoriem. Apstrīdētās normas varot radīt tādu situāciju, ka pilnīgi visa maksātnespējīgā uzņēmuma manta, negaidot maksātnespējas procesa noslēgšanos un apejot pārējos kreditorus, tiek pārskaitīta valsts budžetā tādēļ vien, ka kāds no maksātnespējīgā uzņēmuma kreditoriem ir veicis noziedzīgas darbības. Tādējādi esot apdraudēta sabiedrības uzticēšanās maksātnespējas procesa regulējumam, turklāt tas kaitējot uzņēmējdarbības videi un visai valsts ekonomikai.

Apstrīdēto normu neatbilstība Satversmes 91. pantam izpaužoties divos aspektos.

Pirmkārt, apstrīdēto normu neatbilstība Satversmes 91. pantam esot saistīta ar nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret personām, kurām ir prasījuma tiesības pret maksātnespējīgo kredītiestādi. Personas, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, esot valsts un pārējie Bankas kreditori maksātnespējas procesā. No Kredītiestāžu likuma izrietot, ka arī valsts, ja tai ir prasījuma tiesības pret kredītiestādi, ir uzskatāma par kredītiestādes kreditoru. Iepriekšminēto neietekmējot tiesiskais pamats, uz kura balstīts valsts kā kreditora prasījums, bet tas esot saistāms ar kreditoru vienlīdzības principa ievērošanu. Ja kādi prasījumi netiktu pakļauti maksātnespējas procesa kārtībai, bet tik un tā tiktu apmierināti no parādnieka mantas, zustu maksātnespējas procesa jēga.

Atšķirīgā attieksme izpaužoties tādējādi, ka valsts var panākt, lai tās prasījums pret Banku tiek apmierināts pirms Bankas maksātnespējas procesa noslēgšanās. Turklāt valstij esot iespējams savu prasījumu apmierināšanu panākt pilnā apmērā, un līdz ar to valsts esot nostādīta privileģētā stāvoklī iepretim visiem citiem Bankas kreditoriem. To pašu iemeslu dēļ, kuri minēti, vērtējot pamattiesību ierobežojumu kontekstā ar Satversmes 105. pantu, nevarot uzskatīt, ka šāda atšķirīga attieksme būtu noteikta ar likumu. Turklāt neesot konstatējams saprātīgs un objektīvs ar apstrīdētajām normām radītās atšķirīgās attieksmes iemesls. Vienīgais rezultāts, ko dodot noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija ārpus maksātnespējas procesa šādā gadījumā, esot tas, ka valsts saņem finanšu līdzekļus ātrāk un lielākā apmērā. Tomēr papildu ieguvumi valsts budžetā ne vien neesot leģitīms apstrīdēto normu mērķis, bet arī nevarot kalpot par pamatu ar apstrīdētajām normām radītajai atšķirīgajai attieksmei.

Pat ja tiktu konstatēts, ka atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis, apstrīdētās normas neatbilstot samērīguma principam.

Otrkārt, apstrīdēto normu neatbilstība Satversmes 91. pantam esot saistīta ar nepamatoti vienādu attieksmi pret kredītiestādes kreditoriem, kuri atrodas būtiski atšķirīgos apstākļos. Salīdzināmās personas, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, esot maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditors un tādas kredītiestādes kreditors, kura neatrodas maksātnespējas procesā. Brīdī, kad tiek pasludināts kredītiestādes maksātnespējas process, tās kreditori nonākot būtiski atšķirīgā situācijā. Proti, ja kredītiestādei nav pasludināts maksātnespējas process, tad kreditora tiesības un iespējas saņemt sava prasījuma apmierinājumu neietekmējot kredītiestādes attiecības ar citiem kreditoriem, tai skaitā neesot atkarīgas no tā, ka cita kreditora veikts noguldījums kredītiestādē tiek atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiscēts valsts labā. Turpretim maksātnespējas procesa ietvaros kredītiestādes kreditora iespējas panākt savu prasījumu apmierināšanu esot tieši atkarīgas no kredītiestādes mantas apjoma un citu kreditoru prasījumiem. Ja par noziedzīgi iegūtu mantu tiek atzīti un valsts labā konfiscēti kredītiestādes mantā ietilpstoši finanšu līdzekļi laikā, kamēr kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā, tad maksātnespējīgās kredītiestādes mantas konfiskācija tieši aizskarot visus šīs kredītiestādes kreditorus.

Šādu vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām nevarot atzīt par noteiktu ar likumu jau iepriekšminēto iemeslu dēļ. Turklāt tā neesot arī attaisnojama, jo neesot saskatāms objektīvs un racionāls pamats tam, kādēļ maksātnespējīgas kredītiestādes kreditoriem būtu kā vienīgajiem jāuzņemas negatīvās sekas, kas izriet no apstrīdēto normu piemērošanas šādai kredītiestādei. Ņemot vērā apstrīdēto normu izstrādes gaitu, esot secināms, ka likumdevējs nav ņēmis vērā maksātnespējīgās kredītiestādes kreditoru intereses un nav apsvēris sekas, ko apstrīdētās normas radīs šādā situācijā. Taču likumdevējam esot bijis pienākums izstrādāt tādas tiesību normas, kas diferencētu apstrīdēto normu radītās sekas atkarībā no tā, vai tiek konfiscēta kredītiestādes manta un vai kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā.

Pat ja tiktu konstatēts, ka vienādajai attieksmei ir leģitīms mērķis, apstrīdētās normas neatbilstot samērīguma principam.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētos aktus, – Saeima – norāda, ka tiesvedība lietā gan attiecībā uz Banku, gan Bankas kreditoru (turpmāk arī – Pieteikumu iesniedzēji) būtu izbeidzama.

5.1. Attiecībā uz Banku tiesvedība lietā būtu izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

Pirmkārt, ar apstrīdētajām normām netiekot aizskartas Bankas pamattiesības, un Bankas pieteikums esot vērstas uz citu personu – Bankas kreditoru – pamattiesību aizsardzību. Apstrīdētās normas, kas piemērotas ar tiesu nolēmumiem, ar kuriem Bankas noguldītāju finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un noteikta to konfiskācija valsts labā, radot nelabvēlīgas sekas tieši šiem noguldītājiem, nevis Bankai, kuras kontos šie finanšu līdzekļi noguldīti. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas nolēmumos, ar kuriem konfiscēta noziedzīgi iegūtā manta, nepārprotami esot norādīts tas, ka par noziedzīgi iegūtiem tiek atzīti tieši finanšu līdzekļi, kas glabājas noguldītāju kontos, nevis tas, ka tiktu konfiscēti Bankas īpašumā esoši finanšu līdzekļi.

Turklāt nekāda juridiska nozīme neesot piešķirama tiesiskajām attiecībām, kas rodas starp kredītiestādi un noguldītāju, izvērtējumam par to, kas uzskatāms par Bankā noguldīto finanšu līdzekļu īpašnieku, un tam, vai noguldītājs saglabā prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Pat ja tiktu uzskatīts, ka kredītiestādē noguldīto finanšu līdzekļu īpašnieks ir Banka, bet noguldītājiem ir vien prasījuma tiesības pret Banku, tāpat esot secināms, ka apstrīdētās normas nerada nelabvēlīgas sekas tieši Bankai. Proti, tādā gadījumā ar tiesas nolēmumiem par Bankā noguldīto finanšu līdzekļu atzīšanu par noziedzīgi iegūtu mantu tieši noguldītāji zaudētu prasījuma tiesības pret Banku.

Bankas pieteikums esot pretrunīgs. Ja atzītu, ka ar minētajiem tiesas nolēmumiem tiek atsavināts Bankas īpašums, izveidotos tāda situācija, ka ar tiesas nolēmumiem noguldītājiem tiek atstātas prasījuma tiesības pret kreditoru vai arī tiek atsavināts gan Bankas īpašums, gan noguldītāju prasījuma tiesības pret Banku. Tas nozīmētu, ka noguldīto finanšu līdzekļu summa tiek atsavināta dubultā apmērā, un tas nebūtu pareizi.

Pēc tiesas nolēmumiem Bankai esot tikai un vienīgi pienākums izpildīt šos nolēmumus normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, un šis pienākums neizrietot no apstrīdētajām normām. Bankas situācija nemainītos pat tādā gadījumā, ja Satversmes tiesa atzītu apstrīdētās normas par spēkā neesošām un par noziedzīgi iegūtu mantu atzītie finanšu līdzekļi netiktu konfiscēti valsts labā. Proti, Banka esot likvidējama kredītiestāde, un šos finanšu līdzekļus tāpat iegūtu nevis Banka, bet gan Bankas kreditori.

Ar tiesas nolēmumiem, kas stājušies spēkā, esot pierādīta mantas noziedzīgā izcelsme, tādējādi attiecībā uz šādu mantu neesot piemērojams Satversmes 105. pants.

Otrkārt, Banka neesot ievērojusi pieteikuma iesniegšanas termiņu. Šis termiņš esot skaitāms no to tiesas nolēmumu, ar kuriem attiecīgo noguldītāju finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem un noteikta to konfiskācija valsts labā, spēkā stāšanās dienas. Pretēji Bankas norādītajam, tieši ar šo tiesas nolēmumu spēkā stāšanās dienu galīgi esot izlemts jautājums par Bankas atvērtajos kontos noguldīto finanšu līdzekļu atzīšanu par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiskāciju valsts labā. Tieši tas esot apstāklis, ar kuru Banka saista savu pamattiesību aizskārumu. Par attiecīgajiem nolēmumiem esot izdoti izpildraksti. Tam, ka šajos nolēmumos nebija noteikta to izpildes kārtība, neesot nekādas nozīmes, jo attiecīgā kārtība esot noteikta Kriminālprocesa likuma 634.¹ panta divpadsmitajā daļā. Šajā normā *expressis verbis* esot bijis paredzēts nevis tas, ka šādu lēmumu izpildē piemērojams Kredītiestāžu likums, bet gan tas, ka nolēmums par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju izpildāms likumā vai rīcību ar valstij piekritīgo mantu regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniegšanas termiņa sākumu saistīt ar nolēmumu civilprocesā neesot pamatoti, jo nevienā citā tiesas procesā nevarot tikt izdarīts secinājums, ka Bankas atvērtajos kontos noguldītie finanšu līdzekļi nav atzīstami par noziedzīgi iegūtu mantu un nav konfiscējami valsts labā.

Tā kā tiesas nolēmumi, no kuriem skaitāms termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā, stājušies spēkā attiecīgi 2018. gada 31. jūlijā un 2019. gada 16. aprīlī, bet pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2021. gada 7. aprīlī, termiņš neesot ievērots.

Banka apstrīdējusi tiesību normas, kuras paredz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju valsts labā vai atdošanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, nevis tiesību normas, kuras regulē to tiesas lēmumu izpildi, ar kuriem manta atzīta par noziedzīgi iegūtu un noteikta tās konfiskācija valsts labā, tādēļ šajā aspektā prasījuma robežas nevarot tikt paplašinātas.

Tiesas sēdē Saeimas pilnvarotie pārstāvji Jānis Priekulis un Andrejs Stupins atkārtoja Saeimas atbildes rakstā minētos argumentus un papildus norādīja, ka par tiesiska darījuma priekšmetu var būt tikai tas, kas nav izņemts no privāttiesiskās apgrozības. Līdz ar to īpašuma tiesības nevarot būt sekas, kas izrietētu no tā, ka kāda persona mēģinājusi legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. No Satversmes neizrietot paļāvība uz to, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas atrodas kredītiestādē,

jelkad turpinās piedalīties civiltiesiskajā aprītē un segs personu prasījumus pret kredītiestādi.

Banka esot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – Legalizācijas novēršanas likums) subjekts, kuram izvirzītas īpašas rūpības prasības, lai novērstu iespēju, ka tajā var tikt noguldīti nelegālas izcelsmes līdzekļi. Absurdi būtu atzīt, ka tai varētu pienākties ar labticīgu trešo personu saistītas garantijas attiecībā uz tās piedāvātajiem pakalpojumiem. Nevarot būt tāda situācija, ka pati kredītiestāde ir galvenais ieguvējs no tā, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījušas personas spējušas apiet tās iekšējās kontroles sistēmu.

5.2. Arī attiecībā uz Bankas kreditoru tiesvedība lietā būtu izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

Pirmkārt, Bankas kreditoram nemaz netiekot aizskartas Satversmē noteiktās pamattiesības. Īpašums, kas ar tiesas nolēmumiem atzīts par noziedzīgi iegūtu, neesot Bankas kreditora īpašums. Bankas kreditors esot apstrīdējis normas, kas nosaka pamatprincipu, ka noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta valsts labā, bet neregulē jautājumu par to, kā izpildāmi tiesu lēmumi, ar kuriem manta atzīta par noziedzīgi iegūtu un noteikta tās konfiskācija valsts labā. Šo jautājumu regulējot citas tiesību normas, tai skaitā Kriminālprocesa likuma 634.¹ panta divpadsmitā daļa. Tādējādi pieteikumā apstrīdēto normu izvēle neesot pareiza, turklāt visa Bankas kreditora pieteikumā ietvertā argumentācija būtībā attiecoties uz pavisam citu personu – Banku. Proti, argumentācija esot balstīta uz to, ka nav pieļaujama labticīgai trešajai personai piederoša īpašuma atsavināšana un labticīgā trešā persona šajā gadījumā esot Banka. Turklāt Satversmes 105. pants dodot personai tiesības tikai uz likumīgi iegūtu īpašumu.

No Bankas kreditora pieteikuma neesot iespējams pārliecināties par to, ka tieši apstrīdētās normas ir tās, kas varētu radīt pieteikumā norādītās nelabvēlīgās sekas. Pieteikumam esot pievienots dokuments, no kura izrietot, ka maksātnespējas procesa administrators veic vairākas darbības, kas vērstas uz to, lai šajā procesā nodrošinātu kreditora prasījuma apmierināšanu pēc iespējas lielākā apmērā. Tādējādi Bankas kreditors neesot pamatojis to, ka maksātnespējas procesa ietvaros nav iespējams atgūt Bankas kreditora prasījuma apmierināšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus.

Otrkārt, Bankas kreditors neesot ievērojis pieteikuma iesniegšanas termiņu. Šāds Saeimas viedoklis esot pamatots ar tiem pašiem apsvērumiem, kas izvirzīti attiecībā uz Bankas pieteikumu. Proti, termiņš esot skaitāms no to tiesas

nolēmumu, ar kuriem attiecīgo noguldītāju finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem un noteikta to konfiskācija valsts labā, spēkā stāšanās dienas.

Ja tiesvedība lietā netiktu izbeigta, tad, pēc Saeimas ieskata, apstrīdētās normas būtu atzīstamas par atbilstošām Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Latvijai esot saistoši vairāki starptautiskie līgumi, no kuriem izrietot valsts pienākums nodrošināt noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, – Apvienoto Nāciju Organizācijas 2000. gada 13. decembra Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību (turpmāk – Palermo konvencija), Eiropas Padomes 2005. gada 16. maija Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (turpmāk – Varšavas konvencija), Apvienoto Nāciju Organizācijas 1998. gada 20. decembra Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti (turpmāk – Vīnes konvencija). Tāpat Latvijai esot saistoša Direktīva 2014/42/ES, no kuras arī izrietot valsts pienākums nodrošināt noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju.

Vērtējot to, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, Saeima nepiekrīt Bankas kreditora norādītajam, ka neesot saprotams tas, ka par noziedzīgi iegūtu mantu būtu jāuzskata Bankā esošie finanšu līdzekļi, nevis Bankas kreditora prasījuma tiesības pret Banku. Apstrīdētās normas nenosakot to, kas ir noziedzīgi iegūta manta, jo to skaidri nosakot Krimināllikuma 70.¹¹ panta pirmā daļa. Tāpat apstrīdēto normu pieņemšanas apstākļi liecinot par to, ka tās pieņemtas un izsludinātas Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā. Lai gan pētījumi, sociālās ietekmes izvērtējums, risku novērtēšanas pasākumi un citi analītiski instrumenti varot uzlabot likumdošanas kvalitāti un veicināt tiesiskā regulējuma stabilitāti, tomēr no Satversmes neizrietot tas, ka šādu pasākumu veikšana attiecībā uz jebkuru Saeimas pieņemtu normu būtu obligāts priekšnoteikums konstatācijai, ka šī norma ir uzskatāma par pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Turklāt no apstrīdēto normu pieņemšanas apstākļiem izrietot, ka to pieņemšanā ir ievēroti ne vien vairāki starptautiskie tiesību dokumenti, bet arī dažādi pētījumi. Tas, vai apstrīdētās normas atbilst Direktīvas 2014/42/ES prasībām, neesot izvērtējams konkrētā pamattiesību ierobežojuma izvērtēšanas metodoloģijas elementa ietvaros.

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izrietot, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kriminālprocesa ietvaros ir sabiedrības interesēs un tas esot līdzeklis, kas izmantojams, lai atturētu personas no iesaistīšanās noziedzīgu

nodarījumu izdarīšanā, citstarp arī ievērojot principu, ka “noziedzīgs nodarījums nenes augļus”. Tādējādi ar apstrīdētajām normām radītais pamattiesību ierobežojums, ciktāl tas paredz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju valsts labā un noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu ieskaitīšanu valsts budžetā, esot vērsts uz Latvijas starptautisko saistību ievērošanu. Tādā veidā tiek nodrošināta demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzība.

Bez juridiskas ievēribas esot atstājams Bankas kreditora arguments, ka ar apstrīdētajām normām radītais pamattiesību ierobežojums nav piemērots leģitīma mērķa sasniegšanai. Proti, nevarot atzīt, ka izskatāmajā lietā tiek konfiscēts labticīgai trešajai personai piederošs īpašums, jo tiek konfiscēts nevis Bankas, bet gan Bankas noguldītāju īpašums. Pamattiesību ierobežojums, tieši pretēji Pieteikumu iesniedzēju apgalvojumiem, esot piemērots līdzeklis leģitīmo mērķu sasniegšanai, jo apstrīdētās normas nodrošinot to, ka nav iespējams gūt mantisku labumu no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, un atturot personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, bet tieši mantiska labuma gūšana esot viens no lielākajiem noziedzības pamudinātājiem.

Ar tiesas nolēmumiem esot konfiscēts noguldītāju, nevis Bankas īpašums, un noguldītāju īpašums esot konfiscēts valsts labā tieši saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju lielā apmērā, kas veikta, izmantojot Bankā atvērtos noguldītāju kontus. Tādējādi jebkurš cits iznākums, kas nebūtu šādas noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija valsts labā, nenasniegtu leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē.

Labums, ko iegūst sabiedrība no apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma, neapšaubāmi esot lielāks par Bankas kreditora tiesībām uz īpašumu nodarīto kaitējumu. Ja šāda noziedzīgi iegūta manta netiktu konfiscēta, tas, pēc Saeimas ieskata, nozīmētu to, ka personas netiek atturētas no iesaistīšanās noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, turklāt pavērtos lielāka iespēja legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus caur kredītiestādēm.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Saeima norāda, ka prasījums par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju valsts labā un iegūto finanšu līdzekļu ieskaitīšanu valsts budžetā rodotos tāpēc, ka konkrētā manta ir tieši vai netieši iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā, tāpēc tas esot īpašs prasījums. Tas varot rasties neatkarīgi no tā, vai kredītiestādei ir pasludināta maksātnespēja. Neesot iespējams prasījumu par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju un iegūto līdzekļu ieskaitīšanu valsts budžetā salīdzināt ar citiem prasījumiem, kas personām ir pret kredītiestādi.

Tādējādi valsts, ja tai ir prasījums pret kredītiestādi par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju un iegūto līdzekļu ieskaitīšanu valsts budžetā, apstrīdēto normu kontekstā neatrodies vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem kredītiestādes kreditoriem.

Tāpat Saeima nepiekrīt, ka atšķirīgos apstākļos atrodies likvidējamās kredītiestādes kreditori un tādas kredītiestādes kreditori, kura nav likvidējama, kā arī tam, ka apstrīdētās normas šādos apstākļos paredzot vienādu attieksmi. Bankas kreditora norādītās sekas neizrietot no apstrīdētajām normām. Turklāt pat tad, ja kredītiestādē noguldītie finanšu līdzekļi tiek atzīti par noziedzīgi iegūtiem laikā, kad kredītiestādei nav pasludināta maksātnespēja, varot izveidoties tāda situācija, ka kredītiestāde nevar pilnībā apmierināt savu kreditoru prasījumus. Proti, spēja apmierināt kreditoru prasījumus esot atkarīga no kredītiestādes rīcībā esošās mantas – faktiskās situācijas –, nevis no apstrīdētajām normām. Tādējādi tas vien, ka kredītiestādei ir pasludināta maksātnespēja, nenozīmējot to, ka šīs kredītiestādes kreditori būtu atšķirīgos apstākļos nekā tādas kredītiestādes kreditori, kurai nav pasludināta maksātnespēja.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka nedz attiecībā uz Banku, nedz attiecībā uz Bankas kreditoru nav konstatējams pamattiesību aizskārums.

Apstrīdētās normas neradot Bankas pamattiesību aizskārums, jo par noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesos esot atzīta citām personām piederoša manta, nevis Bankas manta. Secīgi neesot konstatējams, ka Banka atrastos vienlīdzīgā situācijā ar personām, kurām manta pieder un tiek konfiscēta. Ja manta tomēr tiktu atzīta par Bankas īpašumu, tas neizslēgtu iespējamību, ka tā ir uzskatāma par noziedzīgi iegūtu un konfiscējama valsts labā. Proti, nevarot pastāvēt tāda sistēma, ka noziedzīgā ceļā iegūti finanšu līdzekļi pēc to iemaksāšanas kredītiestādē būtu padarīti par nekonfiscējamiem vai būtu legalizēti.

Turklāt īpašumu nedrīkstot izmantot pretēji sabiedrības interesēm un valstij esot pienākums citstarp aizsargāt cilvēkus no noziedzīgām darbībām, tai skaitā izņemot no apgrozības noziedzīgi iegūto mantu. Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, tad, ja kāds varētu netraucēti izmantot noziedzīgi iegūtus labumus, būtu konstatējama pretruna ar izpratni par tiesisku valsti.

Saskaņā ar Direktīvu 2014/42/ES esot atļauts konfiscēt tādas noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai citu īpašumu, kura vērtība atbilst noziedzīgi iegūtu līdzekļu vērtībai, vismaz tad, ja trešās personas zināja vai tām vajadzēja zināt, ka nodošanas

vai iegādes mērķis bija izvairīties no konfiskācijas. No Legalizācijas novēršanas likuma kredītiestādēm izrietot pienākums identificēt savus klientus un, pamatojoties uz risku izvērtējumu, veikt savu klientu izpēti ar mērķi cīnīties pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu.

Tāpat apstrīdētās normas nevarot radīt Bankas kreditora pamattiesību aizskārums, jo uz apstrīdēto normu pamata netiekot konfiscēts Bankas kreditora īpašums. Turklāt kreditori nevarot paļauties uz to, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas atrodas kredītiestādes īpašumā, turpinās piedalīties civiltiesiskajā apritē un, iespējams, segs to prasījumus pret kredītiestādi, jo tas esot risks, kas sabiedrības interešu labā jāuzņemas gan kredītiestādei, gan tās kreditoram. Būtisks apstāklis esot arī tas, ka maksātnespējas process konkrētajā lietā nav noslēdzies, līdz ar to neesot iespējams konstatēt, ka Bankas kreditoram jau ir iestājušās kādas negatīvas sekas.

Pieteikumu iesniedzēji neesot ievērojoši termiņu pieteikumu iesniegšanai Satversmes tiesā, jo to norādītais tiesas nolēmums, no kura skaitāms šis termiņš, esot saistīts ar jautājumiem par spēkā stājušos nolēmumu kriminālprocesā izpildi un šādi jautājumi pēc būtības neesot balstīti uz apstrīdētajām normām.

Tiesas sēdē Tieslietu ministrijas pilnvarotā pārstāve Indra Gratkovska norādīja, ka kredītiestādei konfiskācijas rezultātā nerodas nelabvēlīgas sekas, jo likvidācijas procesā visi kredītiestādes līdzekļi tik un tā tiktu izmantoti kreditoru prasījumu segšanai. Ja uzskatītu, ka, iemaksājot noziedzīgā ceļā iegūtus finanšu līdzekļus kredītiestādē, tie tiek padarīti par nekonfiscējamiem, tas nenovestu pie risinājuma noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanai.

7. Pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Ar apstrīdētajām normām neesot radīts Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību aizskārums. Pieteikumu iesniedzēji būtībā iebilstot pret kārtību, kādā tiek veikti konfiskācijas pasākumi, bet neapstrīdot pašas konfiskācijas kā cīņas ar noziedzību atbilstību Satversmei. Šādos apstākļos apstrīdamas būtu bijušas normas, kas regulē pašu konfiskācijas procedūru, bet neparedz atšķirības starp personām, kuras šī konfiskācija skar, nevis materiālās normas.

Valsts pienākumu konfiscēt noziedzīgi iegūtu mantu paredzot ne tikai nacionālie normatīvie tiesību akti, bet šāds pienākums izrietot arī no starptautiskajām saistībām, piemēram, Varšavas konvencijas, Palermo konvencijas, Vīnes konvencijas, Eiropas Padomes 1990. gada 8. novembra

Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (turpmāk – Strasbūras konvencija), kā arī Direktīvas 2014/42/ES un Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra direktīvas 2018/1673 par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām.

Neesot būtiski tas, tieši kādi noziedzīgi iegūti līdzekļi tiek konfiscēti un kā rokās tie atrodas, jo bezierunu konfiskācijai esot pakļauti pat tādi noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas legalizācijas ceļā ir transformēti. Šie pasākumi tiek veikti ar mērķi izskaust noziedzību, un tas neapšaubāmi esot sabiedrības interesēs, savukārt strīds par īpašuma tiesībām vai zaudējumiem (ja tādi konstatējami) esot risināms atbilstoši nacionālajam regulējumam.

Noziedzības pastāvēšana un attiecīgi arī noziedzīgi iegūtas mantas atrašanās civiltiesiskajā apgrozībā esot vērtējami kā tādi apstākļi, kas ir pretēji sabiedrības interesēm. Uz mantu, kas Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā atzīta par noziedzīgi iegūtu, tās prettiesiskajam ieguvējam neesot īpašuma tiesību, un līdz ar to šāda manta neietilpstot Satversmes 105. panta tvērumā. Šādos apstākļos arī nevienam citam neesot tiesību uz noziedzīgi iegūtu mantu. Kā izņēmums esot minams tikai cietušais, jo tam esot tiesības uz viņa mantas atbrīvumu (vai atbilstošu kompensāciju).

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Ģenerālprokuratūra norāda, ka atšķirības ir konstatējamās gan likvidējamās kredītiestādes iespējās norēķināties ar kreditoriem iepretim citām kredītiestādēm, gan kreditoru iespējās atgūt noguldījumus, tomēr maksātnespējas procesam nevarot tikt piešķirta izšķiroša nozīme. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nevarot tikt padarīta atkarīga no kredītiestādes statusa, kas turklāt varot tikt panākts arī mākslīgi, piemēram, pašlikvidējoties. Proti, noziedzīgi iegūtas mantas izņemšana no civiltiesiskās aprites esot virsuzdevums.

Pieteikumu iesniedzēju piedāvātie citi risinājumi – paredzēt, ka par noziedzīgi iegūtu mantu atzītie finanšu līdzekļi, kas noguldīti kredītiestādē, tiek atstāti kredītiestādes īpašumā kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā vai ka tiek konfiscētas prasījuma tiesības pret kredītiestādi, nevis kredītiestādē noguldītie finanšu līdzekļi – neesot pieņemami. Tas neatbilstu uzstādījumam, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi nevar palikt civiltiesiskajā apgrozībā. Ja ar valsti tiktu aizstāts kreditors, kura manta atzīta par noziedzīgi iegūtu, tad maksātnespējīgās kredītiestādes mantas visdrīzāk nepietiktu tam, lai izpildītu noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskāciju pilnā apjomā, jo kreditori tiekot sarindoti

kārtās. To vēl jo vairāk pamatojot tas, ka konkrētajā situācijā par noziedzīgi iegūtiem atzīti līdzekļi, kas noguldīti subordinētā noguldījuma kontos.

Neesot nedz tiesiska pamata, nedz saprātīgu apsvērumu tam, kādēļ konfiskācijai būtu jāpakļauj finanšu līdzekļi mazākā apmērā, nekā tie iepriekš noguldīti kredītiestādē. Tas, ka kredītiestādei pasludināts maksātnespējas process, nevarot ietekmēt konfiscējamo līdzekļu apmēru.

Vispār esot apšaubāms arī kredītiestādes labticīgums tās maksātnespējas procesā, bet vēl jo vairāk tieši Bankas labticīgums. Gan Kredītiestāžu likuma normas, gan Legalizācijas novēršanas likuma normas paredzot dažādus risku analizēšanas, uzraudzības un novēršanas pienākumus, tai skaitā, piemēram, pienākumu veikt klienta izpēti.

Bankas kreditoram esot tiesības civiltiesiski vērsties pret Bankas bijušo vadību. Tāpat Bankas kreditoram pašam vajagot apzināties riskus, kas rodas, glabājot visus apgrozāmos finanšu līdzekļus vienā kredītiestādē.

Tiesas sēdē Ģenerālprokuratūras pilnvarotais pārstāvis Uvis Kozlovskis uzturēja Ģenerālprokuratūras rakstveida viedoklī izklāstīto, papildus norādot, ka kredītiestāde ar noguldījumiem operē, rīkojas un gūst peļņu. Ja šie līdzekļi ir atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un kredītiestādei tie jāatdod cietušajam vai arī tie tiek konfiscēti, lai pārtrauktu legalizācijas ķēdi, tad neesot konstatējams kredītiestādes pamattiesību aizskārums, jo tā atdodot tikai to, ko saņēmusi peļņas vairošanai.

8. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, bet, ja tas netiktu darīts, tad atzīstams, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei.

Tiesībsargs pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajam, ka apstrīdētās normas neierobežo Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības. Īpašums, kurš ar tiesas nolēmumiem atzīts par noziedzīgi iegūtu un attiecībā uz kuru noteikta konfiskācija valsts labā, neesot nedz Bankas, nedz Bankas kreditora īpašums. Turklāt tad, ja uzskatītu, ka noguldītie finanšu līdzekļi ir Bankas īpašums, neesot skaidrs, kā noguldītājs varētu iegūt tiesības uz procentiem no noguldītajiem finanšu līdzekļiem.

Attiecībā uz Bankas kreditoru esot norādāms, ka tā pamattiesību aizskārums nav reāls, jo apstrīdētās normas pieteikuma iesniegšanas brīdī neesot radījušas tam tiesību aizskārumu un šāda aizskāruma rašanās neesot garantēta arī nākotnē, īpaši ņemot vērā to, ka joprojām turpinās darbs ar Bankas debitoriem un kreditoru prasījumu apmierināšanai pieejamais finanšu līdzekļu apmērs šobrīd nav zināms.

Neesot pamatots arguments, ka apstrīdētās normas nenosaka pamattiesību ierobežojuma apjomu un robežas un pieļauj pamattiesību patvaļīgu ierobežošanu. Pirmkārt, līdzekļi esot atzīti par noziedzīgi iegūtiem, nosakot to konfiskāciju valsts labā, ar tiesas nolēmumiem kriminālprocesos, kuros ir noteikts gan šo līdzekļu veids, gan piekritība, gan apmērs. Saskaņā ar tiesas nolēmumiem par noziedzīgi iegūtiem ir atzīti konkrētām personām – Bankas kreditoriem – piederošie finanšu līdzekļi noteiktā apmērā. Neesot bijis vajadzības ar apstrīdētajām normām atrisināt visas iespējamās situācijas, uzskaitot dažādus noziedzīgi iegūtas mantas veidus, jo to nosakot tiesa savā lēmumā katrā individuālajā gadījumā.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, esot norādāms, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija un kreditoru prasījumu apmierināšana kredītiestādes likvidācijas procesā ir divi dažādi procesi ar būtiski atšķirīgu tiesisko pamatu un tiesību subjektu tiesības un pienākumi to ietvaros nav salīdzināmi. Tādējādi neesot pamatots apgalvojums, ka valstij būtu jāiestājas kreditoru rindā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija esot darbības, kas veiktas ar noziedzīgi iegūtu mantu nolūkā radīt trešajām personām maldīgu priekšstatu par mantas izcelsmi. Legalizācijas novēršanas likumā esot uzskaitīta vesela virkne noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbību. Visās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas stadijās personas, kas iesaistītas legalizācijā, cenšoties izmantot kredītiestādes, veicot noziedzīgi iegūtu līdzekļu noguldījumus, ieguldījumus, pārvedumus u. c. Apgalvojums, ka līdz ar finanšu līdzekļu noguldīšanu kredītiestādē tie kļūst par kredītiestādes īpašumu, saplūstot ar pārējiem kredītiestādes kontos esošajiem finanšu līdzekļiem, un kredītiestāde kļūst par labticīgu ieguvēju, esot absurds. Tas nostādot finanšu shēmu, kas esot viens no ievainojamākajiem posmiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ķēdē, ārpus likuma prasībām, tādējādi *a priori* legalizējot kredītiestāžu kontos esošos finanšu līdzekļus.

Banka esot Legalizācijas novēršanas likuma subjekts, un uz to attiecoties virkne stingru un detalizētu prasību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā. Līdz ar to arguments, ka Banka ir labticīga ieguvēja, kura nezināja un kurai nevajadzēja zināt par finanšu līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, esot absurds pēc būtības, jo kredītiestādes tiešs pienākums esot noskaidrot klienta finanšu līdzekļu izcelsmi. Kredītiestāde nevienā gadījumā, kad ir šaubas par finanšu līdzekļu izcelsmi, nedrīkstot pieļaut to nonākšanu finanšu sistēmā. Turklāt tādu finanšu līdzekļu, kas ir atzīti par noziedzīgi iegūtiem, izmaksā likvidējamās

kredītiestādes kreditoriem neesot pieļaujama, jo tā esot pretēja Legalizācijas novēršanas likuma un konfiskācijas mērķim.

Tiesībsargs pievienojas Saeimas atbildes rakstos norādītajam, ka Pieteikumu iesniedzēji ir nokavējuši termiņu pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā.

Tiesas sēdē tiesībsarga pilnvarotā pārstāve Ilona Lošaka papildus norādīja: pieņēmums, ka līdz ar finanšu līdzekļu noguldīšanu kredītiestādē šie līdzekļi kļūst legāli, jo sajaucas ar citiem kredītiestādes īpašumā esošajiem finanšu līdzekļiem, un vairs nav izdalāmi no visa līdzekļu kopuma, nav korekts no Legalizācijas novēršanas likuma viedokļa un neatbilst legalizācijas novēršanas sistēmas mērķim un būtībai. Labticīgu trešo personu raksturojot tas, ka tā nezināja, tā nevarēja un tai nevajadzēja zināt par noziedzīga nodarījuma esību un attiecīgi arī par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Taču tas nesaskanot ar kredītiestādes pienākumu novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu apriti finanšu sistēmā, kas izriet no Legalizācijas novēršanas likuma un starptautiskajām saistībām.

9. Pieaicinātā persona – Finanšu un kapitāla tirgus komisija – norāda, ka valsts prasījumu segšana ārpus kreditoru kārtas ierobežo Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu.

Noguldījuma gadījumā finanšu līdzekļi, kas tiek iemaksāti (ieskaitīti) noguldītāja kontā, pamatojoties uz konta apkalpošanas līgumu, netiekot individualizēti. Tie ieplūstot kredītiestādes kopējos resursos un tiekot atspoguļoti bankas bilancē. Tie varot tikt izmantoti pēc kredītiestādes ieskatiem. Šajās tiesiskajās attiecībās noguldītājam rodoties prasījuma tiesības pret kredītiestādi, ja tas zaudē īpašuma tiesības uz noguldītajiem finanšu līdzekļiem.

Maksātnespēja esot tāds kredītiestādes stāvoklis, ka tā nespēj izpildīt savas parādu saistības. Proti, kredītiestādes maksātnespēja iestājoties tad, kad tai pieejamo līdzekļu apmērs ir par mazu, lai segtu visus pret kredītiestādi vērstos prasījumus. Tādējādi, jau uzsākot maksātnespējas procesu, esot skaidrs, ka kredītiestādes mantas nepietiks visu kreditoru prasījumu segšanai pilnā apmērā. Lai panāktu pēc iespējas taisnīgāku un samērīgāku šādas situācijas risinājumu, likumdevējs Kredītiestāžu likumā noteicis īpašu izmaksu un parādu segšanas kārtību. Maksātnespējas procesa gaitā izdalot no kredītiestādes mantas liela apmēra līdzekļus citiem Kredītiestāžu likumā nenoteiktiem mērķiem, kā tas esot, piemēram, izskatāmajā lietā, tiekot izjaukta minētā hierarhija un samērīgums, līdz ar to tiekot aizskartas pārējo kreditoru intereses un tiem nodarīti zaudējumi. Esot

jāņem vērā tas, ka likumdevējs kreditoru hierarhijā paredzējis noteiktu vietu arī valstij tās prasījumu segšanai. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 192. panta 3. punktu valsts ar saviem prasījumiem esot ierindota ceturtajā kreditoru kārtā. Tas liecinot par likumdevēja apzinātu nolūku nenostādīt valsts finansiālās intereses augstāk par mazāk aizsargāto kreditoru interesēm.

Kredītiestādes maksātnespējas situācija tās specifikas dēļ neesot salīdzināma ar kredītiestādes likvidāciju vai strādājošu kredītiestādi, jo abos pēdējos gadījumos finanšu līdzekļi esot pietiekami visu pret kredītiestādi pieteikto prasījumu segšanai pilnā apmērā.

Pēc Bankas pasludināšanas par maksātnespējīgu visi noguldītāju kontos esošie finanšu līdzekļi esot kļuvuši par Bankas mantu, no kuras tiek segti maksātnespējas procesa izdevumi un apmierināti kreditoru prasījumi Kredītiestāžu likumā noteiktajā kārtībā.

Lai gan Bankas maksātnespējas process vēl neesot beidzies un teorētiski pastāvot iespēja tā gaitā atgūt citus līdzekļus, ko izmantot Bankas maksātnespējas procesa izdevumu un kreditoru prasījumu segšanai, tomēr līdzšinējie citu kredītiestāžu maksātnespējas procesi, kā arī Bankas pašas maksātnespējas procesa gaita neļaujot izdarīt optimistiskus secinājumus par nākotnē atgūstamo līdzekļu un kreditoru prasījumu segšanas apmēra palielināšanos. Līdz ar to liela ticamība esot piešķirama tam, ka Bankas finanšu līdzekļu konfiskācija par labu valstij ierobežos Bankas kreditora tiesības uz īpašumu.

Turklāt šāda liela apmēra finanšu līdzekļu izmaksa ārpus Bankas maksātnespējas plāna varot tiešā veidā apdraudēt Bankas maksātnespējas procesa efektīvu norisi un pabeigšanu, jo Bankai varot nepietikt līdzekļu maksātnespējas procesa izdevumu segšanai.

Tiesas sēdē Finanšu un kapitāla tirgus komisijas pilnvarotās pārstāves Inga Pētersone, Līga Medne un Sarmīte Glāzere norādīja: nekad nav iespējams pilnībā garantēt to, ka kredītiestādē neieplūdīs noziedzīgi iegūti līdzekļi. Tas neesot atkarīgs tikai no kredītiestādes iekšējās kontroles sistēmas efektivitātes vai tā, cik labi un pareizi kredītiestāde izpilda normatīvajos aktos noteiktās prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā, jo esot jāņem vērā arī klientu un tirgus dažādība.

Ja valsts iestātos noteiktajā kreditoru kārtā un aizstātu to kreditoru, no kura noguldījuma tiek konfiscēti par noziedzīgi iegūtiem atzīti līdzekļi, arī tiktu sasniegts mērķis izņemt noziedzīgi iegūtus līdzekļus no civiltiesiskās apgrozības.

Šo līdzekļu nošķiršana ārpus kreditoru kārtām maksātnespējas procesā varot aizskart pārējo kreditoru tiesības.

10. Pieaicinātās personas – Finanšu izlūkošanas dienesta – priekšniece Ilze Znotiņa tiesas sēdē norādīja, ka nedz Bankai, nedz Bankas kreditoram ar apstrīdētajām normām nav aizskartas Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības.

Finanšu izlūkošanas dienests norādījis, ka Satversmes 105. pants aizsargā tikai likumīgi iegūtu īpašumu. Tātad noziedzīgi iegūti līdzekļi vispār nevarot kādam likumīgi piederēt. Šā iemesla dēļ neesot nozīmes tam, vai kredītiestādes kontā esošie līdzekļi ir atzīstami par Bankas mantu, jo tad, kad līdzekļi tiek atzīti par noziedzīgi iegūtiem, tie jāizņem no civiltiesiskās apgrozības, tos konfiscējot. Ja kāds varētu netraucēti izmantot noziedzīgi gūtus labumus, rastos acīmredzama pretruna ar izpratni par tiesisku valsti. Turklāt valstij esot citstarp no starptautiskajām saistībām izrietošs pienākums noziedzīgi iegūtu mantu izņemt no civiltiesiskās apgrozības, tādā veidā pasargājot sabiedrību no noziedzīgām darbībām. Starptautiski esot atzīts tas, ka konfiskācija ir vienīgais veids, kā neļaut noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem turpināt cirkulāciju ekonomikā. Turklāt arī kredītiestāde apzinoties savu pienākumu ziņot par aizdomīgiem darījumiem, lai novērstu iespēju, ka finanšu sektorā un ekonomikā kopumā nokļūst noziedzīgi iegūti līdzekļi.

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nekādā veidā neietekmējot Bankas mantisko stāvokli, jo vienlaikus tiekot dzēstas arī Bankas saistības pret noguldītājiem. Proti, ar tiesas nolēmumu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju tiekot konfiscēta gan noziedzīgi iegūta manta, gan noguldītāju prasījuma tiesības.

Valsts un sabiedrības interese no civiltiesiskās apgrozības izņemt noziedzīgi iegūtu mantu vienmēr esot vērtējama augstāk par kāda atsevišķa kreditora interesēm, jo šī izņemšana novēršot noziedzīga nodarījuma izdarīšanu – noziedzīgi iegūtu līdzekļu tālāku legalizāciju. Kopumā noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija esot prioritāra iepretim maksātnespējas procesa interesēm, jo maksātnespēja esot jautājums par konkrētiem kreditoriem un konkrētu parādnieku, bet noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija – jautājums par sabiedrības interesēm.

Turklāt nevarot piekrist Pieteikumu iesniedzēju apgalvojumam, ka starptautiskās tiesību normas aizliedz konfiscēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus, kas atrodas pie labticīga ieguvēja. Starptautiskās tiesības paredzot, ka ir jānodrošina

tas, lai personām, kuras skar konfiskācijas pasākumi, būtu pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi, bet nekādā gadījumā neparedzot izņēmumus, saskaņā ar kuriem šādi līdzekļi būtu atstājami personas īpašumā. Turklāt Latvijas tiesiskā regulējuma atbilstība starptautiskajām saistībām esot vairākkārt vērtēta. Piemēram, 2020. gadā Eiropas Komisija esot atzinusi, ka Latvija ir pilnībā un korekti pārņēmusi starptautiskos noziedzīgu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas standartus. Tām trešajām personām, kuras ir labā ticībā ieguvušas savā īpašumā noziedzīgi iegūtus līdzekļus, esot paredzēti civiltiesiski aizsardzības līdzekļi, proti, tās varot prasīt kompensāciju saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 360. panta nosacījumiem.

Attiecībā uz Bankas kreditoru esot norādāms, ka tam pašam ir jāapzinās riski, kas rodas, glabājot visus apgrozāmos līdzekļus vienā kredītiestādē. Noguldītāji neesot pasargāti no kredītiestādes maksātnespējas riska. Turklāt būtisks esot jautājums, vai kreditoru mantas samazināšanās maksātnespējas procesā varētu tikt saistīta ar lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu vai tomēr ar, piemēram, iepriekšējā likvidatora rīcību vai maksātnespējas procesa izmaksām, tai skaitā administratora atlīdzību.

Teorētiski varot pastāvēt tāda iespēja, ka kredītiestāde tiek uzskatīta par labticīgu trešo personu, piemēram, gadījumā, kad pati kredītiestāde kļūst par krāpšanas upuri. Tomēr izskatāmā lieta neesot šāds gadījums.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas Finanšu nozares asociācija – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam, jo neesot apsvērti visi alternatīvie leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi.

Latvijas Finanšu nozares asociācija norāda, ka divi līdz pieci procenti no pasaules iekšzemes kopprodukta esot saistīti ar naudas atmazgāšanu un tikai aptuveni viens procents no attiecīgajiem līdzekļiem tiek iesaldēts. Eiropas Savienībā 70 procentiem nelegālās naudas aprites gadījumu piemītot pārrobežu raksturs. Esot iespējams izstrādāt tādus risinājumus, lai privātā un publiskā sektora saskaņotas darbības dotu maksimāli iespējamu rezultātu. Arī Latvijā esot svarīgi uzturēt nulles toleranci pret finanšu noziegumiem.

Pēdējos trijos gados par naudas atmazgāšanu uzsākto kriminālprocesa skaits esot trīskāršojies, bet notiesājošo spriedumu skaits pieaudzis sešas reizes, līdz ar to rodoties jautājums, vai Latvijas likumos noteiktais regulējums ir samērīgs.

Tēze, ka noziedzīgi iegūta manta ir izņemama no civiltiesiskās apgrozības, nevarot būt absolūta, esot jāpārlicinās par to, vai netiek nesamērīgi ierobežotas citu personu tiesības un vai šī izņemšana ir praktiski īstenojama.

Lai process, kura ietvaros finanšu līdzekļi tiek noguldīti kredītiestādē, ritētu droši, normatīvajos aktos kredītiestādēm esot noteikta virkne prasību ekonomisko un tiesisko risku balansēšanai. Kredītiestādes gan nekad nevarot pārbaudīt visus finanšu līdzekļus, tāpēc tiekot izmantota riskos balstīta pieeja – pareizi novērtēt riskus, fokusēties uz būtiskāko un augstāko risku.

Nevarot piekrist Saeimas viedoklim, ka izskatāmajā lietā nav konstatējams kādas personas pamattiesību ierobežojums. Proti, ja kādam no noguldītāju noguldījumiem uzliek arestu, tad konfiskācijas gadījumā valsts labā tiekot konfiscēti visi finanšu līdzekļi, nevis līdzekļi tik lielā apmērā, kādā tie noguldītājam faktiski pienāktos tādā gadījumā, ja aresta vai konfiskācijas nebūtu. Tāpēc esot svarīgi izvērtēt, vai konfiskācija attaisno citas personas pamattiesību – tiesību saņemt noguldījumu vai tā daļu kreditoru prasījumu apmierināšanas procesā – ierobežojumu.

Kriminālprocesa likumā esot konstatējams viens gadījums, kad manta tomēr netiek konfiscēta arī tad, ja nav cietušās personas. Proti, vismaz nekustamā īpašuma gadījumā labticīgās personas esot aizsargātas vairāk, neparedzot to, ka nekustamais īpašums vienmēr tiek konfiscēts par labu valstij. Līdzīgas mērauklas vajadzība esot apsverama arī lietās par finanšu līdzekļu konfiskāciju kredītiestādes maksātnespējas gadījumā. Ja konfiskācija būtu balstīta tikai uz to, ka klients, iespējams, ir ieguvis finanšu līdzekļus nelikumīgi un ar pārskaitījumu vai citu darbību virkni mēģinājis uzdot šos finanšu līdzekļus par legāliem, un konfiscētie finanšu līdzekļi tādēļ pārietu valstij, lai gan predikatīvais noziegums nav pierādīts, tad citu personu (noguldītāju, kas ir labticīgi) intereses esot vērtējamās augstāk. No šādas konfiskācijas neviena iespējami legalizācijā iesaistītā persona tiešu labumu nevarot gūt, jo nauda tiekot sadalīta dažādiem un labticīgiem maksātnespējīgās kredītiestādes noguldītājiem. Tādēļ samērīguma principa ievērošanas pārbaudes tests šādos gadījumos netiktu izturēts.

Arestēto finanšu līdzekļu glabāšana kredītiestādēm esot papildu nasta. No situācijām, kas aplūkotas arī izskatāmajā lietā, varētu izvairīties tad, ja arestētie līdzekļi tiktu glabāti izmeklēšanas iestādes kontā Valsts kasē. Tādējādi tiktu skaidri akcentēts, ka finanšu līdzekļi no kredītiestādes, kura vēl darbojas, tiek nekavējoties izņemti un nodoti valsts glabāšanā. Tad arī neviena cita persona nevarētu paļauties

uz to, ka šie ir kopējie pieejamie finanšu līdzekļi, kas tiks izmantoti kreditoru prasījumu apmierināšanai gadījumā, ja kredītiestāde kļūs maksātnespējīga.

Ja apstrīdētās normas tiks atzītas par neatbilstošām Satversmei, tad vajadzēsot likumdevējam dot laiku tiesiskā regulējuma sakārtošanai.

Finanšu nozares asociācijas pilnvarotais pārstāvis Edgars Pastars tiesas sēdē papildus norādīja: nav nekādu šaubu, ka noziedzīgi iegūta manta nedrīkst palikt noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas rīcībā, tāpēc tā ir konfiscējama. Taču jautājums esot par to, kā to labāk izdarīt, nekaitējot citu personu tiesībām un interesēm. Tāpat esot apšaubāms tas, vai izskatāmajā lietā ir konstatējams Bankas pamattiesību aizskārums.

12. Pieaicinātā persona – Latvijas Maksātnespējas procesa administratoru asociācija – norāda, ka apstrīdētās normas neesot salāgotas ar maksātnespējas procesu regulējošajām tiesību normām.

Atbilstoši Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komitejas “Moneyval” ziņojumā ietvertajām rekomendācijām Latvijai esot jāturpina noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietu izmeklēšana, nosakot to par prioritāti.

Atbilstoši racionāla likumdevēja principam esot būtiski salāgot dažādus regulējumus, lai panāktu taisnīgāko un efektīvāko risinājumu. Maksātnespējas process esot īpaša tiesību joma, kuras ietvaros noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jautājumi tiek vērtēti atšķirīgi no citām tiesību jomām.

Arī attiecībā uz apstrīdēto normu piemērošanu maksātnespējas procesa ietvaros esot piemērojama citāda izpratne. Maksātnespējas procesa normatīvais regulējums aizliedzot maksātnespējīgā subjekta mantu izmantot prasījumu apmierināšanai ārpus maksātnespējas procesa. Arī valsts, ja tai ir prasījuma tiesības pret maksātnespējīgo subjektu, esot atzīstama par kreditoru.

Maksātnespējas procesa specifika ļaujot apgalvot, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas, tās nesalāgojot ar maksātnespējas procesu regulējošajām tiesību normām, un tādējādi būtiski aizskar Bankas kreditora intereses.

Īpaši esot jāņem vērā Maksātnespējas procesa likumā ietvertie tiesību principi, kas piemērojami tieši saistībā ar maksātnespējas procesa specifiku, piemēram, kreditoru vienlīdzības princips, saistību izpildes princips, procesa efektivitātes princips, apgrozījuma ātruma princips.

13. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Jānis Rozenbergs – norāda, ka par noziedzīgi iegūtu mantu būtu atzīstamas klienta (noguldītāja) prasījuma tiesības pret kredītiestādi, nevis kredītiestādes finanšu līdzekļi.

Lietas pareizas izspriešanas labad esot jānoskaidro tās tiesiskās attiecības, kas pastāv starp noguldītājiem un Banku, kā arī finanšu līdzekļu piederības aspekts. Saskaņā ar Kredītiestāžu likumu finanšu līdzekļu glabāšana kredītiestādes kontā esot atzīstama par noguldījumu un noguldītāji esot Bankas klienti. Noguldot finanšu līdzekļus kredītiestādes kontā, klients zaudējot ieskaitītos finanšu līdzekļus, kas kļūstot par kredītiestādes īpašumu, taču iegūstot saistībtiesisku prasījumu pret kredītiestādi. Šāds darījums pēc savas būtības atbilstot aizdevumam. Tas esot izsecināms no Kredītiestāžu likuma, citstarp tā 71. panta pirmās daļas. Tā kā kredītiestāde pēc būtības akumulējot personu brīvos finanšu līdzekļus un laižot tos apgrozībā, noguldītie finanšu līdzekļi “sajaucoties” ar pārējiem kredītiestādei piederošajiem finanšu līdzekļiem.

Noguldītājiem, noguldot finanšu līdzekļus, neesot intereses saņemt atpakaļ tos pašus finanšu līdzekļus, jo nauda neesot tāda individuāla vai individualizējama lieta, kuras piederību pie noteikta īpašuma varētu pierādīt. Ja arī šie saņemtie finanšu līdzekļi ir aizdevums, to devējs īpašuma tiesības zaudējot un iegūstot tikai tiesības prasīt aizdotās summas atdošanu. Situācija nemainoties arī tādā gadījumā, ja tiek anulēta kredītiestādes licence un tiek veikta kredītiestādes likvidācija vai kredītiestāde tiek pasludināta par maksātnespējīgu.

Izskatāmās lietas kontekstā esot svarīgi noskaidrot to, kas īsti būtu atzīstams par noziedzīgi iegūtu mantu – finanšu līdzekļi vai prasījuma tiesības noguldīto finanšu līdzekļu apmērā. Faktiski neesot iespējama tāda situācija, ka lēmums saistībā ar klientu (noguldītāju mantu) attiektos uz pašas kredītiestādes mantu, proti, saņemtajiem finanšu līdzekļiem. Tiesas nolēmums, ar kuru manta atzīta par noziedzīgi iegūtu, varot attiekties un patiesībā arī attiecoties vienīgi uz klienta prasījuma tiesībām pret kredītiestādi. Līdz ar to juridiski notiekot (pēc likuma) prasījuma tiesību cesija, noguldītājam zaudējot, bet cietušajam vai valstij iegūstot prasījuma tiesības.

Lai gan par noziedzīgi iegūtu mantu esot atzīstamas prasījuma tiesības noguldīto finanšu līdzekļu apmērā, par noziedzīgi iegūtu mantu, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, esot atzīti Bankas finanšu līdzekļi jeb trešajai personai piederoša manta. Turklāt netiekot ievērota Bankas kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtība. Neesot ņemts vērā tas, ka noguldītos finanšu līdzekļus kredītiestādes kontā nav iespējams individualizēt. Tāpēc faktiski nemaz neesot

iespējams izņemt kādus konkrētus kredītiestādes kreditora finanšu līdzekļus, kas atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu.

Tiesas sēdē *Dr. iur.* Jānis Rozenbergs papildus norādīja, ka kredītiestādes, saņemot izpildei lēmumu par aresta uzlikšanu klienta kontā reģistrētiem finanšu līdzekļiem, pārtraucot izdevumu operācijas, bet šie arestētie līdzekļi paliekot kredītiestādes aktīvos.

Ar terminu “izņemt no civiltiesiskās aprites” esot saprotama par noziedzīgi iegūtu mantu atzīto finanšu līdzekļu ieskaitīšana valsts kasē. Manta esot noziedzīga, jo tā kāda noziedzīga nodarījuma rezultātā ir nelikumīgi nonākusi pie kāda ieguvēja, kam to saņemt nav nekāda tiesiska pamata. Manta vai bezskaidras naudas līdzekļi paši par sevi neesot slikti, proti, tie neesot kā noteikta summa jāizlaiž caur valsts kasi, lai tos atkal drīkstētu atgriezt aprītē. Mērķis jebkurā gadījumā esot vienīgi liegt personai, kas prasījumu pret kredītiestādi ieguvusi nevis tiesiskā ceļā, bet gan kāda noziedzīga nodarījuma rezultātā, rīkoties ar šo mantu un gūt no tās labumu.

Ja kredītiestāde godīgi cenšas ievērot tai no Legalizācijas novēršanas likuma izrietošās prasības, tad tai pārmet, ka tās rīcībā nonākuši noziedzīgi iegūti līdzekļi, neesot pamata.

14. Pieaicinātā persona – *Dr. iur.* Lauris Rasnačs – uzskata, ka noguldījumu rezultātā kredītiestāde kļūst par attiecīgo finanšu līdzekļu īpašnieku, bet noguldītāji iegūst prasījuma tiesības pret kredītiestādi.

Satversmes 105. panta tvērumā ietilpstot personas iegūtas tiesības veikt noteikta veida komercdarbību, piemēram, kredīta devēju tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izrietot tas, ka arī noguldījumi ietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā. Kopumā esot secināms, ka Satversmes 105. pants aizsargā dažādas tiesības, tostarp prasījuma tiesības ar mantisku nozīmi.

Noguldītājam veicot noguldījumu, kredītiestāde kļūstot par attiecīgo finanšu līdzekļu īpašnieku. Pēc savas būtības tiesas rīkojums, kas vērsts uz kredītiestādi, civiltiesisko seku ziņā neatšķiroties no pašas personas rīkojuma kredītiestādei izmaksāt finanšu līdzekļus tādā apmērā, kas atbilst personas prasījuma tiesībām.

Civillikuma 1992. pants atzīstot noguldījuma pārvēršanos aizdevumā, kamēr noguldītā nauda kā atvietoājama lieta tiek izmantota depozitārijā pēc tā ieskatiem. Neesot būtiskas nozīmes tam, vai šāda aizdevuma atmaksa notiek,

izmantojot, piemēram, tās pašas banknotes vai naudas zīmes, jo svarīga esot tās vērtība, kuras apmērā noguldītājam jeb aizdevējam ir prasījuma tiesības pret banku.

Bankā noguldīto un par noziedzīgi iegūtu mantu atzīto finanšu līdzekļu konfiskācija aizskarot gan Bankas, gan Bankas kreditora tiesības. Neesot izšķiroši konstatēt, kādā veidā Banka ir ieguvusi īpašuma tiesības uz noguldītajiem finanšu līdzekļiem, tostarp vērtēt tās labticīgumu. Tādējādi izskatāmajā lietā Satversmes 91. pantam esot pakārtota nozīme salīdzinājumā ar Satversmes 105. pantu.

Neapšaubāmi, noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķis esot aizsargāt finanšu sistēmas tiesisku izmantošanu un stabilitāti, novēršot un pārtraucot turpmāku noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju caur to. Tādējādi par noziedzīgi iegūtu atzītā manta esot izņemama no civiltiesiskās apgrozības. Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesības, kas saistītas ar šo mantu, attiecīgi esot aplūkojamas arī caur šīs mantas konfiskācijas regulējuma prizmu.

Tiesas sēdē *Dr. iur.* Lauris Rasnačs papildus norādīja, ka noguldījumi kredītiestādē atspoguļojas divās pozīcijās – tie ir gan aktīvi, gan pasīvi. Ja saistībā ar noguldītajiem līdzekļiem tiek veiktas kādas tiesiski nozīmīgas darbības, vienmēr esot jāatceras par saikni starp īpašuma tiesībām un prasījuma tiesībām.

Konfiskācija nevarot tikt veikta tādā veidā, ka tā nesamērīgi un nepamatoti aizskartu citu kredītiestādes kreditoru tiesības.

15. Pieaicinātā persona – *Dr. oec.* Marina Kudinska – tiesas sēdē norādīja, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai nevajadzētu būt prioritārai maksātnespējas procesā.

Slēdzot noguldījuma kontu, klientam rodoties prasījuma tiesības uz finanšu līdzekļiem un kredītiestādei – saistības līgumā paredzētajā kārtībā atmaksāt klienta pieprasītos līdzekļus. Tādējādi no klientiem piesaistītie līdzekļi esot kredītiestādes manta, kuru tā varot ieguldīt peļņas gūšanai.

Kredītiestādēm esot pienākums izveidot iekšējās kontroles sistēmu, kas citstarp ietverot arī klientu darbības izpēti. Kredītiestādei esot nepārtraukti jāseko līdzi klientu darbībai un jāpārliedz, vai klientu veiktie darījumi ir ekonomiski pamatoti, būtiski nepārsniedz deklarēto apmēru, vai klientu maksājumi atbilst deklarētajai saimnieciskajai darbībai, vai kredītiestādes rīcībā ir nepieciešamie darījumus apliecinājošie dokumenti. Kontrolei vajagot būt nepārtrauktai.

Tomēr pat tad, ja iekšējās kontroles sistēma ir ļoti efektīva, ne vienmēr esot iespējams konstatēt, ka līdzekļi ir iegūti prettiesiskā ceļā. Jebkurā gadījumā pēc

tam, kad saņemts tiesas lēmums par līdzekļu nelegālo izcelsmi, šos līdzekļus vajagot norobežot, jo tie esot izņemami no civiltiesiskās apgrozības.

Strādājošai kredītiestādei vajagot apzināties risku, ka finanšu līdzekļi var tikt konfiscēti, turklāt vajagot būt skaidrībai par to, kā refinansēt savu darbību, ja daļa līdzekļu tiek izņemta. Tomēr maksātnespējīgas kredītiestādes statuss esot īpatnējs, jo visa manta, kas atrodas tajā, ir jāizmanto labticīgo kreditoru prasību apmierināšanai un šādai kredītiestādei nav nekādu iespēju refinansēt šos iztrūkstošos finanšu līdzekļus. Šādā situācijā labticīgajiem kreditoriem neesot jāmaksā par to, ka kredītiestāde finanšu līdzekļu izcelsmes izpētei nav veltījusi pietiekamu uzmanību. Tas nenozīmējot to, ka finanšu līdzekļiem būtu jāpaliek kredītiestādē, jo tie esot konfiscējami, taču maksātnespējas gadījumā tos vajagot sadalīt proporcionāli. Svarīgi esot tas, lai tieši personas, kuras šos līdzekļus ir centušās legalizēt, tos nesaņemtu.

16. Pieaicinātās personas – Dr. iur. Jānis Kārklīšs un Mg. iur. Pauls Zeņķis – norāda, ka lēmums par mantas konfiskāciju attiecas uz noguldītāja prasījuma tiesībām un šo prasījuma tiesību realizācija kredītiestādes likvidācijas un maksātnespējas procesā nav prioritāra iepretim citu kreditoru prasījumu realizācijai.

Lietas pareizas izskatīšanas labad esot nepieciešams noskaidrot konfiscējamās mantas objektu, proti, noskaidrot, tieši kas ir konfiscējams valsts labā, pastāvot apstrīdētajās normās minētajiem apstākļiem.

Noguldījums esot bezskaidras naudas glabāšana kredītiestādes kontā, un noguldījumi esot tie finanšu līdzekļi, kas tiek atspoguļoti kredītiestādes bilancē. Kredītiestādes bilances aktīvos noguldījums uzrādoties kā kredītiestādes apgrozāmie līdzekļi, proti, kā kredītiestādes īpašums. Noguldītāja un kredītiestādes savstarpējo attiecību ietvaros noguldītājs nesaglabājot īpašuma tiesības uz finanšu līdzekļiem. Noguldītājam rodoties subjektīvas saistībtiesiskas prasījuma tiesības, proti, tiesības prasīt no kredītiestādes parāda samaksu. Uz to norādot arī Kredītiestāžu likuma 71. panta pirmā daļa un Senāta judikatūra. Pat ja uzskata, ka noguldījums atbilst glabājuma līgumam, atbilstoši Civillikuma 1978. panta otrajam teikumam un 1992. pantam šis glabājuma līgums pārvēršoties par aizdevuma līgumu. Nauda neesot uzskatāma par lietu, bet gan esot abstrakts, aprēķināms vērtības prasījums, kurš neesot pieskaitāms pie īpašuma. Tās juridiskā daba un nozīme gan esot līdzīga atvietošanas lietas būtībai.

Juridiski pareiza esot tāda interpretācija, ka par noziedzīgi iegūtu mantu atzīstamas tieši prasījuma tiesības, kas noguldītājam ir pret kredītiestādi. Tādējādi arī “atdot pēc piederības īpašniekam” varot tikai un vienīgi prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Situācijā, kad finanšu līdzekļi noguldīti kredītiestādē, šo līdzekļu “atrašana” kļūstot neiespējama, jo tie esot sajaukušies ar pārējiem kredītiestādes finanšu līdzekļiem. Tā kā neesot iespējams “sekot” finanšu līdzekļiem, kas nonākuši kredītiestādes īpašumā, varot izsekot vienīgi iemaksāto finanšu līdzekļu vērtībai, kura atrodama finanšu līdzekļu “aizvietotājmantā”. Šāda interpretācija arī atbilstot Krimināllikuma 70.¹¹ panta pirmajai daļai. Proti, gadījumā, kad finanšu līdzekļi ir noguldīti kredītiestādes kontā, manta, kas iegūta “tieši” noziedzīga nodarījuma rezultātā, esot zudusi, jo tā neesot individualizējama, taču tās vietā paliekot “aizvietotājmanta”, kas “netieši” iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā, – prasījuma tiesības pret kredītiestādi.

Esot likumsakarīgi tas, ka lēmums par noziedzīgi iegūtas mantas (t. i., prasījuma tiesību) konfiskāciju valsts labā nekādā veidā neietekmē kredītiestādes mantas sastāvu, jo lēmums nemaz neattiecoties uz kredītiestādes mantu. Šādā gadījumā notiekot likumiska prasījuma tiesību cesija. Tātad lēmuma izpildes rezultātā tiekot izpildīts valsts prasījums pret kredītiestādi.

Lēmums par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju esot izpildāms nekavējoties. Jēdziens “nekavējoties” esot interpretējams tādējādi, lai tas būtu saderīgs un nenonāktu pretrunā ar citām normām. Ja ir konstatējami šķēršļi šāda lēmuma izpildīšanai uzreiz, tad tas esot jāizpilda, tiklīdz tiek novērsti visi šķēršļi, kas kavē tā izpildi. Viens no juridiskajiem šķēršļiem esot kredītiestādes maksātnespēja un šā procesa ietvaros noteiktā speciālā kārtība kreditoru prasījumu apmierināšanai. Likumdevējs neesot noteicis, ka šādā gadījumā valstij kā kredītiestādes kreditoram, kas prasījuma tiesības pret kredītiestādi ieguvis kriminālprocesa ietvaros, būtu piešķirama prioritāte attiecībā pret citiem likvidējamās kredītiestādes kreditoriem. Neesot nekāda tiesību normās balstīta pamata akceptēt tādu juridisko konstrukciju, saskaņā ar kuru valstij finanšu līdzekļi būtu pārskaitāmi prioritāri – iepretim pārējiem kreditoriem – kredītiestādes likvidācijas vai maksātnespējas procesā. Šāda situācija neatbilstot likuma sistēmai un aizskarot kredītiestādei un citiem kreditoriem Satversmē garantētās pamattiesības.

Tiesas sēdē pieaicinātās personas *Dr. iur.* Jānis Kārklīņš un *Mg. iur.* Pauls Zeņķis norādīja: Latvijā nav nevienas tiesību normas, kas pamatotu to, ka valsts prasījuma tiesības, ko tā ieguvusi tad, kad noguldītie finanšu līdzekļi ir atzīti par

noziedzīgi iegūtu mantu, ir prioritāras iepretim citu kreditoru prasījumiem maksātnespējas procesā. Ne vienmēr esot pamatots arguments, ka manta, kas iegūta noziedzīgā ceļā, ir jāizņem no civiltiesiskās apgrozības. Arī civiltiesībās darbojoties labticīgas personas aizsardzības princips.

Maksātnespējīgas kredītiestādes gadījumā un strādājošas kredītiestādes gadījumā neesot nekādu atšķirību attiecībā uz to, kas tiek konfiscēts. Proti, abos gadījumos konfiscētas tiekot prasījuma tiesības, tikai strādājošas kredītiestādes gadījumā šīs prasījuma tiesības acumirkļi pārvērsties par naudu un tādējādi rodoties maldīgs iespaids, ka tās nav prasījuma tiesības, bet ir naudas līdzekļi. Jebkurā gadījumā valsts konfiskācijas rezultātā iegūstot tikai prasījuma tiesības un neko vairāk.

Ja valsts, pamatojoties uz tiesas nolēmumu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, iegūst tā kreditora prasījuma tiesības, kurš šos līdzekļus bija ieguvis noziedzīgā ceļā, tad tiekot sasniegts mērķis noziedzīgi iegūtus līdzekļus izņemt no civiltiesiskās apgrozības, jo valsts izņemot no apgrozības prasījuma tiesības, kas piederēja šai personai. Līdz ar to šī persona nevarot realizēt prasījuma tiesības saņemt naudu un turpināt to kaut kādā veidā legalizēt vai izmantot savām vajadzībām.

17. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Gunārs Kūtris – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Ar apstrīdēto normu piemērošanu esot aizskartas Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu. Lai gan realitātē šīs normas esot piemērotas attiecībā uz trim Bankas noguldītājiem, taču faktiski šo finanšu līdzekļu konfiskācija esot būtiski samazinājusi Bankas mantu, kā arī atņēmusi Bankas kreditoram iespēju atgūt savus noguldītos finanšu līdzekļus no Bankas. No civiltiesību viedokļa noguldītāja finanšu līdzekļi pēc ieskaitīšanas kredītiestādes kontā kļūstot par kredītiestādes īpašumu, bet noguldītājam rodoties prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Ja šī kredītiestādes manta ar kādu lēmumu tiek samazināta, tad tiekot būtiski aizskartas kredītiestādes tiesības un to kreditoru tiesības, kuru prasījumu apmierināšanai Kredītiestāžu likumā esot noteikta secība.

Nosakot tiesību aizskāruma rašanās brīdi, esot jāievēro, ka kredītiestāde un tās kreditori procesā par noziedzīgi iegūtu mantu vispār netiek iesaistīti. Labākajā gadījumā kredītiestādei tiekot darīts zināms, ka šāds process notiek. Tādējādi kredītiestāde par apstrīdēto normu piemērošanu uzzinot, kad tā no zvērināta tiesu

izpildītāja vai Valsts ieņēmumu dienesta saņem izpildei tiesas lēmumu. Savukārt kreditors par to uzzinot vēl vēlāk.

Likumos neesot paredzēta kārtība, kādā kredītiestāde vai kreditori varētu aizstāvēt savas tiesības uz īpašumu, jo process notiekot par citas personas, iespējams, noziedzīgi iegūto mantu.

Daļēji varot piekrist Saeimas norādītajam, ka iespējamo aizskārumu rada nevis apstrīdētās normas, bet gan kādas citas tiesību normas, jo tiešām tiesību normas, kuras noteic, ko un kā var atzīt par noziedzīgi iegūtu mantu, esot jānošķir no tiesību normām, kuras regulē to, kā tiek izpildīts konfiskācijas lēmums. Tomēr tas nozīmētu, ka Pieteikumu iesniedzējiem būtu jāapstrīd “likuma robs”. Tāpat neesot zināms likums, kurā būtu noteikta noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas prioritāte attiecībā pret citiem kreditoriem maksātnespējas procesā.

Noziedzīgi iegūto vajagot noziedzniekam atņemt, jo esot jāatņem stimuls izdarīt noziegumus. Lai gan apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā esot izmantots skaidrojums “noziedzīgi iegūta manta nav atstājama civiltiesiskajā apgrozībā”, Direktīvā 2014/42/ES šāda prasība neesot izvirzīta, jo tajā prasītā rīcība esot konfiskācija, ar to saprotot “īpašuma galīgu atņemšanu”. Konfiskācija esot atņemšana noziedzniekam.

Lai gan apstrīdētās normas, ciktāl tās attiecas uz tādu mantu, kas pieder noziedzīgu nodarījumu izdarījušajai personai vai ar to saistītām personām, kuras nav labticīgas, esot piemērotas leģitīma mērķa sasniegšanai, atšķirīga situācija veidojoties gadījumos, kad noziedzīgi iegūta manta ir nonākusi citas jeb trešās personas īpašumā. Direktīva 2014/42/ES nosakot, ka konfiskācija “neskar *bona fide* trešo personu tiesības”. Labticīgas trešās personas tiesību aizsardzība esot uzsvērta vienmēr, piemēram, Varšavas konvencijā. Arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā esot atzīts, ka labticīgas trešās personas īpašuma tiesību ierobežošana nav saderīga ar Eiropas Savienības tiesībām. Līdzīga pieeja esot arī Eiropas Cilvēktiesību tiesai. Lai mantas konfiskācija būtu atbilstoša samērīguma principam, esot jāņem vērā vairāki apstākļi, tostarp personas, kuras īpašuma tiesības tiek skartas, vainas pakāpe un pienācīga rūpība, kā arī saistība starp skarto personu un iespējamo noziedzīgo nodarījumu.

Tātad Latvijas likumdevējs neesot ņēmis vērā starptautiskajos dokumentos noteiktās prasības un starptautisko tiesu judikatūrā atzīto trešo personu tiesību aizsardzības nepieciešamību. Tādējādi apstrīdētās normas, ciktāl tās attiecas arī uz labticīgai trešajai personai piederošas mantas atsavināšanu, neesot piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Turklāt apstrīdētās normas neesot saskaņotas ar kredītiestādes un to maksātnespēju regulējošām tiesību normām. Varētu secināt, ka normu kolīzija nepastāv, jo mantas konfiskācija kredītiestādes maksātnespējas procesā nav noteikta kā prioritāri izpildāms maksājums. Tomēr tiesu prakse šādu apgalvojumu neapstiprinot.

Tiesas sēdē *Mg. iur.* Gunārs Kūtris papildus uzsvēra, ka apstrīdēto normu skaidrība ir tikai pirmšķietama, jo to piemērošanā ir veidojusies problēma, apstrīdēto normu piemērotājiem neizprotot šo normu mērķi. Proti, mērķis esot atņemt noziedzīgi iegūto mantu vainīgajai personai, kas ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Līdz ar to cīņā pret noziedzīgi iegūto mantu neesot jāvērsas pret kādai citai personai piederošu mantu. Izskatāmajā lietā esot radusies tāda situācija, ka personai, kas nekādā veidā nav saistīta ar noziedzīgo nodarījumu, tiek konfiscēta tās legāli iegūtā manta, un tas nekādā gadījumā neesot apstrīdēto normu mērķis.

18. Pieaicinātā persona – *Mg. iur.* Māris Vainovskis – tiesas sēdē skaidroja, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nerada Bankai un Bankas kreditoram Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumu.

Jau no noguldījuma būtības izrietot tas, ka noguldījums atrodas kredītiestādē līdz brīdim, kad noguldītājs to atprasa no kredītiestādes. Situācijā, kad noguldītājs izņem finanšu līdzekļus no kredītiestādes, kredītiestādei zūdot gan aktīva puse, gan saistība. Līdz ar to pret kredītiestādi šī situācija esot neitrāla. Tad, ja noguldījums ir atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu, sekas esot līdzīgas. Kredītiestādei uz likuma pamata atdodot vai samaksājot šos finanšu līdzekļus valstij, kredītiestādei zūdot gan aktīvs, gan finanšu saistības. Līdz ar to situācija joprojām esot neitrāla.

Jebkuram kapitāla instrumentam, kas atrodas kredītiestādes pirmā vai otrā līmeņa kapitālā, esot jāatbilst Legalizācijas novēršanas likuma prasībām. Tā esot kredītiestādes atbildība – nodrošināt to, ka kapitāla instruments šīm prasībām atbilst. Ja kredītiestādei daļa kapitāla zūd, kredītiestādes pienākums esot to aizstāt un nodrošināt kapitāla pietiekamību. Tas esot kredītiestādes biznesa risks – pārbaudīt to un būt pārliecinātai par to, kas veido tās kapitālu. Tas esot banku sektora uzraudzības jautājums un pašas kredītiestādes kvalitatīva darba jautājums attiecībā uz to, kā kredītiestāde pilda savas regulatīvās prasības, no kurām ļoti lielu daļu veido tieši prasības par iekšējās kontroles sistēmu un atbilstīgas darbības nodrošināšanu, lai tās kapitāls būtu tīrs. Tomēr minētais risks neradot pamattiesību

aizskārumu, kas būtu jāizvērtē Satversmes tiesā. Neesot aizsargāta interese iedzīvoties uz tieši vai netieši noziedzīga pamata.

Līdzekļiem, kuru izcelsme nav tiesiska, neesot vietas kredītiestādes kapitālā, tie esot no tā izslēgti. Līdz ar to šos līdzekļus nevarot dalīt arī kreditoriem maksātnespējas procesā, jo maksātnespējas process līdzekļus, kas atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu, nepadarot par tiesiski iegūtiem līdzekļiem. Esot saskatāma konkurence starp kreditoru vienlīdzības principu un likumības principu. Taču likumības princips prasot, lai noziedzīgi iegūta manta nebūtu civiltiesiskās apgrozības objekts. Tādējādi līdzekļiem, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem, esot jāvirzās atbilstoši tiesas nolēmumiem tur, kur tas ir noteikts, pilnā apmērā. Tas esot gan kredītiestādes biznesa risks, gan citu noguldītāju risks.

19. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Paulis Iljenkovs – tiesas sēdē norādīja, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi nevar palikt civiltiesiskajā apgrozībā un to konfiskācija neaizskar Bankai un Bankas kreditoram Satversmē ietvertās pamattiesības.

Lai noziedznieks gūtu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, tos vajagot ievietot legālajā finanšu aprītē, un ļoti bieži tas tiek darīts tieši caur bankām un finanšu iestādēm. Līdz ar to kredītiestādes atrodoties tādā situācijā, ka tās var novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu ieplūšanu civiltiesiskajā aprītē, tādējādi jau preventīvi novēršot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tām esot saistoši Legalizācijas novēršanas likumā noteiktie pienākumi, piemēram, vairāki pienākumi attiecībā uz savu klientu pārbaudi. Klientu izpēte esot regulārs process. Jo augstāks ir risks, jo biežāk esot jāveic klientu izpēte. Ja kredītiestādei rodas aizdomas, tā ziņojot Finanšu izlūkošanas dienestam, un tas, konstatējot, ka aizdomas ir pamatotas, nododot informāciju izmeklēšanas iestādei.

Neesot strīda par to, ka noguldītie līdzekļi kopš noguldīšanas brīža pieder kredītiestādei. Tomēr jebkurā gadījumā konfiscējama esot gan noziedzīgi iegūtā manta, kas noguldījuma rezultātā nonākusi kredītiestādes īpašumā, gan prasījuma tiesības. Tas esot skaidrojams ar to, ka brīdī, kad līdzekļi tiek noguldīti kredītiestādē, tie jau bija noziedzīgi iegūti. Līdz ar to arī prasījuma tiesības pret kredītiestādi esot noziedzīgi iegūtas. Tiesai konfiscējot noziedzīgi iegūto mantu, izbeidoties gan noguldītāja prasījuma tiesības, gan kredītiestādes īpašuma tiesības. Kredītiestāde šajā gadījumā neko nezaudējot. Turklāt tā pildot savus pienākumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā.

Konfiscējot noguldītāja prasījuma tiesības un kredītiestādē esošos finanšu līdzekļus šā prasījuma vērtībā, tiek atjaunots līdzsvars. Neesot pamata uzskatīt, ka maksātnespējīgas kredītiestādes gadījumā situācija būtu citāda. Proti, nekāda cita konstrukcija nenodrošinātu to, ka civiltiesiskajā apgrozībā nepaliek noziedzīgi iegūti līdzekļi.

Ar apstrīdētajām normām netiekot aizskartas maksātnespējīgās kredītiestādes pamattiesības, jo Satversmes 105. pants aizsargājot tikai likumīgi iegūtu īpašumu. Šā iemesla dēļ konfiskācija neradot sekas arī citiem maksātnespējīgās kredītiestādes kreditoriem, kuri gaida rindā, jo, pirmkārt, tiem neesot un nevarot būt tiesību uz citu personu noziedzīgi iegūtu mantu un, otrkārt, tam, ka kreditora prasījums maksātnespējas procesā tiks apmierināts mazākā apmērā, neesot nekādas saistības ar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju. Tie esot divi pilnīgi dažādi procesi, starp kuriem nepastāvot nekādas kolīzijas. Maksātnespējīgās kredītiestādes kreditoru prasījumi netikšot apmierināti pilnā apmērā tikai un vienīgi tā iemesla dēļ, ka kredītiestāde ir kļuvusi maksātnespējīga.

Turklāt ne Latvijas tiesiskais regulējums, ne starptautiskās tiesību normas neparedzot tādu iespēju, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi paliek civiltiesiskajā apgrozībā. Ja šādi līdzekļi tiktu izmaksāti maksātnespējas procesā, to izmaksa būtu kvalificējama kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Proti, ja no kredītiestādes bankrota masas netiek izņemti noziedzīgi iegūti līdzekļi, tad tie tajā paliekot, un, ja no tiem tiek veiktas izmaksas citu kreditoru prasījumu segšanai, tad varot ar pietiekami augstu precizitāti paredzēt, ka daļa no šiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem nonāks pie citiem kreditoriem.

Turklāt valsts, konfiscējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, neesot uzskatāma par kreditoru. Konfiskācijas pienākums neizrietot no, piemēram, kredītiestādes pienākumiem maksāt nodokļus vai nodevas valstij vai maksāt par citiem pakalpojumiem, ko sniedz valsts. Šāds pienākums esot izveidojies pilnīgi cita procesa rezultātā.

20. Pieaicinātā persona – LL. M. Ēriks Kristiāns Selga – tiesas sēdē norādīja, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai ir prioritāte iepretim maksātnespējas procesam.

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju pieprasot Latvijas starptautiskās saistības. Tai esot trīs galvenie sabiedrības interešu pamatojumi. Pirmkārt, konfiskācijai esot nosodoša funkcija – noziedzniekam tiek atņemts ieguvums vai labums no nelikumīgās darbības. Otrkārt, tā esot preventīva, veicama ar mērķi

nepieļaut turpmāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Treškārt, konfiskācija esot korektīva. Viens no galvenajiem konfiskācijas mērķiem esot novērst noziedzīgas darbības sekas.

Kredītiestāžu un noguldītāju attiecībām esot unikāls raksturs. Viens no aspektiem esot tas, ka noguldījuma izņemšana tiekot sagaidīta momentāni, faktiski apvienojot noguldītāja prasījuma tiesības ar naudu. Tādējādi konfiscēti tiekot noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kas ietverot gan prasījuma tiesības, gan finanšu līdzekļus. Tomēr starptautiskajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu novēršanas un plašākā konfiskācijas praksē šis jautājums esot mazsvarīgs. Anglosakšu tiesas jau kopš deviņdesmitajiem gadiem esot norādījušas, ka debetēšanas un kreditēšanas procesi var tikt uzskatīti par līdzekļu apmaiņu, nedalot tos starp noguldītāju prasījuma tiesībām un kredītiestādes īpašuma tiesībām. Tātad, ja naudas līdzekļi ir noziedzīgi iegūtais labums, tos vajagot konfiscēt, līdz civiltiesiskajā apgrozībā vairs nepastāv ne attiecīgie finanšu līdzekļi, ne prasījuma tiesības uz tiem.

Vērtējot to, kā konfiskāciju ietekmē maksātnespējas process, *LL. M. Ēriks Kristiāns Selga* tiesas sēdē norādīja, ka konfiskācijai ir piešķirama augstāka prioritāte nekā maksātnespējas procesam. Pirmkārt, konfiskācijas process tiekot nošķirts no maksātnespējas procesa. Konfiskācijas mērķis esot preventīvu, korektīvu un nosodošu pasākumu veikšana, bet maksātnespējas procesa mērķis esot taisnīgi apmierināt kreditorus. Maksātnespēja pati par sevi nevarot tikt uzskatīta par iemeslu neturpināt konfiskācijas procesu vai zem tā subordinēt valsts prasības. Otrkārt, augstākai prioritātei esot arī doktrināls pamatojums. Proti, Amerikas Savienotajās Valstīs esot nostiprinājies princips, ka valsts jau noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī automātiski iegūst īpašuma tiesības uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem. Tādējādi trešās personas nevarot kļūt par īpašnieku, jo īpašuma tiesības esot tikai valstij. Ja kredītiestādei noziedzīgi iegūti līdzekļi ir pieejami, starptautiskā prakse atbalstot to, ka šāda konfiskācija jāveic, neraugoties uz citiem procesiem, kur šie līdzekļi ir iesaistīti, tostarp uz kredītiestādes maksātnespēju.

Starptautiski konfiskācija tās juridiskajā izpratnē sekojot piesārņojuma doktrīnai, proti, ja atvietojami noziedzīgi iegūti līdzekļi kā bezskaidra nauda tiek ievietoti individuālā kontā, kurā jau ir likumīgi iegūti līdzekļi, tad visa nauda tiekot uzskatīta par noziedzīgi iegūtu. Šī doktrīna, īpaši saistībā ar kredītiestādēm, esot gandrīz absolūta, un tas izrietot no kredītiestāžu līdzekļu atvietojamības.

21. Pieaicinātā persona – LL. M. Jūlija Jerņeva – norāda, ka apstrīdēto normu prioritāte pār Kredītiestāžu likuma normām ir nesamērīga.

Direktīva 2014/42/ES precīzi nosakot tos noziedzīgos nodarījumus, uz kuriem tā attiecas, un tie esot izsmelīgi norādīti šīs direktīvas 3. pantā.

Pamatlēmums, pretēji Pieteikumu iesniedzēju norādītajam, nesaturot labticīgas trešās personas aizsardzības mehānismu. Tomēr, pēc Eiropas Savienības Tiesas ģenerāladvokāta Kamposa Sančesa-Bordana ieskata, Pamatlēmums varot tikt interpretēts tādējādi, ka ar to ir atļauts konfiscēt mantu, kas pieder trešajām personām, izņemot mantu, kura pieder labticīgām trešajām personām. Arī Eiropas Savienības Tiesa šajā sakarā esot norādījusi, ka labticīgu trešo personu tiesības ir jāņem vērā.

Direktīva 2014/42/ES aizliedzot īstenot tādu noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, kura skartu *bona fide* trešo personu tiesības, jo labticīgas trešās personas aizsardzības mērķis esot skaidri un nepārprotami uzsvērts šajā direktīvā.

Ievērojot Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā C-393/19, kā arī piemērojamo aktu saturu, esot secināms, ka Eiropas Savienības tiesību akti, tai skaitā Direktīva 2014/42/ES un Pamatlēmums, nenosaka absolūtu pienākumu vienmēr nodrošināt to, ka noziedzīgi iegūta manta netiek atstāta civiltiesiskajā apgrozījumā.

Tomēr Direktīva 2014/42/ES neskaidrojot, tieši kuras *bona fide* trešās personas ir aizsargājamas un tieši kuras labticīgu personu tiesības aizsargā direktīvas normas, un uz šiem jautājumiem atbildi nedodot arī iepriekšminētā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra. Izskatāmajā lietā esot nevis jāatbild uz jautājumu, vai Direktīva 2014/42/ES vispār aizsargā labticīgas trešās personas tiesības, bet gan jānoskaidro, vai Direktīva 2014/42/ES ir interpretējama tādējādi, ka tā aizsargā maksātnespējīgu kredītiestāžu un to kreditoru tiesības prasīt tādu konfiskācijas lēmumu izpildi, kuras rezultātā līdzekļi netiek izmaksāti valstij, apejot kreditoru prasījumu segšanas kārtību. Ja atbilde uz šo jautājumu būtu apstiprinoša, tad nebūtu šaubu, ka efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi jāparedz arī tādiem subjektiem kā Pieteikumu iesniedzēji.

Lai gan īpašuma tiesības uz finanšu līdzekļiem ir pārgājušas Bankai, arī pieņemot, ka Banka ir labticīga, nevarot tikt automātiski izdarīts tāds secinājums, ka Banka ir *bona fide* trešā persona, tātad aizsargājama. Proti, tāda interpretācija, kas vienmēr nepiekāpīgi aizsargā labticīgu ieguvēju, varot novest pie sistēmiskām problēmām, tāpēc vajagot būt paredzētiem izņēmumiem. Esot apšaubāms tas, ka konfiskācijas rezultātā kredītiestāde būtu uzskatāma par tādu *bona fide* trešo

personu, kuras līdzekļu konfiskācija (prasījuma tiesību īstenošanas formā) būtu uzskatāma par nepieļaujamu. Turklāt konfiskāciju, ciktāl tā izpaužas kā prasījuma tiesību īstenošana, apšaubot arī Pieteikumu iesniedzēji. Pieļaujot pretēju interpretāciju, varot tikt pieļauta arī iespēja kredītiestādēm neatkarīgi no apstākļiem netaisnīgi iedzīvoties.

Bona fide trešās personas jēdziena izpratnes noskaidrošanai esot izmantojamas Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra regulas 2018/1805 par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu (turpmāk – Konfiskācijas regula) normas, ar kurām ieviests līdzīgs, bet ne identisks jēdziens “skartā persona”. Konfiskācijas regula paredzot vairākas pazīmes “skartās personas” identificēšanai, bet izskatāmajai lietai piemērotākā esot tā, ka “skartā persona” ir persona, kuras tiesības uz īpašumu ar konfiskācijas rīkojumu tiek “tieši ierobežotas”. Izskatāmās lietas kontekstā esot pamats konstatēt tiešu labticīgas trešās personas tiesību aizskārumu.

Ja tiek uzskatīts, ka konfiskācijas rīkojums tieši ierobežo Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu, tad esot jāpārbauda, vai konkrēto tiesību aizsardzība ir “ielasāma” Direktīvas 2014/42/ES normās. Šīs direktīvas 6. panta 2. punkts esot lakonisks un nosakot vien to, ka konfiskācija “neskar *bona fide* trešo personu tiesības”. Esot secināms, ka nepastāv tādas labticīgu trešo personu īpašuma tiesības, kuru aizsardzība būtu izslēdzama no šīs normas tvēruma. Tātad šī norma esot interpretējama tādējādi, ka tā ietver maksātnespējīgas kredītiestādes un tās kreditoru tiesību aizsardzību.

Visbeidzot, neviens spēkā esošs normatīvais tiesību akts, tai skaitā arī Eiropas Savienības tiesību akti, neparedzot, ka maksātnespējīgās kredītiestādes administratoram būtu pamats atkāpties no Kredītiestāžu likumā noteiktās kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtības. Valsts tiesības ignorēt, iespējams, nepilnīgu regulējumu, lai ārpus kārtas panāktu savu prasījumu apmierināšanu, neesot uzskatāmas par samērīgām.

Papildus tiesas sēdē LL. M. Jūlija Jerņeva norādīja: ja Direktīva 2014/42/ES noteic, ka labticīgu trešo personu tiesības ir obligāti aizsargājamas, tad izņēmumam no šīm tiesībām ir jābūt pamatotam ar tiesību normu. Ja konfiscējamie līdzekļi tiek iemaksāti valsts kasē, apejot kreditoru kārtas, tam vajagot būt pamatotam ar tiesību normām.

22. Pieaicinātā persona – LL. M. Uģis Zeltiņš – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Pamatlēmumam un Direktīvai 2014/42/ES.

Izskatāmās lietas ietvaros nerodoties pamats aizdomām, ka apstrīdētās normas varētu būt pārāk šauri formulētas un ka tās neparedz konfiskāciju kādā situācijā, kurā tās iespējamību prasa Pamatlēmums un Direktīva 2014/42/ES. Taču Eiropas Savienības tiesības liekot nodrošināt ne tikai konfiskācijas iespējamību, bet arī labticīgas trešās personas aizsardzību pret konfiskāciju. Lai gan Pamatlēmums un Direktīva 2014/42/ES esot minimālās harmonizācijas instrumenti, proti, dalībvalstis drīkstot ieviest stingrākus konfiskācijas noteikumus, konfiskācijas normu bardzību dalībvalstis nedrīkstot kāpināt neierobežoti. Šīs rīcības brīvības ierobežojums esot ietverts Pamatlēmuma un Direktīvas 2014/42/ES tekstā. Pamatlēmuma normas norādot, ka ir jānodrošina efektīva skarto personu tiesiskā aizsardzība, un Pamatlēmums neļaujot atkāpties no pienākuma ievērot pamattiesības. Nacionālo regulējumu tuvināšanas gaitā esot jāņem vērā labticīgas trešās personas tiesības. Direktīva 2014/42/ES vēl konkrētāk norādot uz to, ka labticīgas trešās personas tiesības netiek skartas.

Eiropas Savienības Tiesa lietā C-393/19 esot skaidrojusi: Pamatlēmums jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstij ir liegts konfiscēt labticīgas trešās personas mantu. Eiropas Savienības Tiesas sniegtā motivācija nesaturot nekādus apsvērumus, kas būtu specifiski attiecināmi tieši uz Pamatlēmumu, tāpēc šāda motivācija esot pilnā mērā attiecināma arī uz Direktīvā 2014/42/ES ietvertajām konfiskācijas normām. Tādējādi dalībvalstij esot no Eiropas Savienības tiesībām izrietošs pienākums nacionālo konfiskācijas regulējumu veidot tā, lai netiktu pārmērīgi aizskartas labticīgas trešās personas tiesības.

Latvijā pastāvošo konfiskācijas regulējumu esot iespējams interpretēt tādā veidā, kas būtu saderīgs ar Eiropas Savienības tiesībās prasīto trešās personas aizsardzību. Tomēr tas vēl nenozīmējot, ka valsts būtu izpildījusi transponēšanas pienākumu. Konkrētajā gadījumā konfiskācijas jomā Latvijas tiesību sistēma nerasniedzot Eiropas Savienības Tiesas nosprausto “specifiskuma, precizitātes un skaidrības” standartu. Pirmkārt, neesot tādu normu, kurās tiesību piemērotājs vai konfiskācijas lēmuma adresāts varētu izlasīt, nevis “ielasīt” to, ka aizliegta ir tāda konfiskācija, kas skar labticīgas trešās personas tiesības. Turklāt tiesas nolēmums, kas, pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, ir aizskāris to pamattiesības, liecinot, ka šobrīd pastāvošais regulējums pat tiesu nemudina apsvērt konfiskācijas ietekmi uz labticīgas trešās personas tiesībām.

Tādējādi Latvijas regulējums kopumā neesot saderīgs ar Pamatlēmumu un Direktīvu 2014/42/ES tiktāl, ciktāl tas neparedz izņēmumu nolūkā aizsargāt labticīgas trešās personas tiesības.

Visbeidzot esot norādāms, ka Bankā noguldītie finanšu līdzekļi ir Bankas īpašums. Tomēr diskusijai par finanšu līdzekļu piederību neesot īpašas nozīmes, jo Direktīvas 2014/42/ES 6. panta 2. punkts aizsargājot labticīgas trešās personas tiesības vispār, tāpat arī prasījuma tiesības, nevis konkrēti īpašuma tiesības. Nevarot piekrist arī tam, ka konfiskācija citādi kā pirms pārējo kreditoru prasījumu apmierināšanas ļautu noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem nonākt civiltiesiskajā apgrozībā. Ja notiek noziedzīgi iegūtu līdzekļu izņemšana no maksātnespējīga uzņēmuma aktīviem prioritāri iepretim pārējiem kreditoriem, tad esot jāsecina, ka laikā līdz maksātnespējai neveiksmīgā komercdarbība ir veikta uz vienu, bet ne citu kreditoru rēķina.

Tiesas sēdē LL. M. Uģis Zeltiņš uzsvēra, ka Saeimas pozīcija nav savienojama ar pienākumu apsvērt to, vai konfiskācijas rezultātā netiek aizskartas labticīgas trešās personas tiesības. Nolēmums, ar kuru tiek konfiscēti finanšu līdzekļi, kas noguldīti kredītiestādē, kura kļuvusi maksātnespējīga, aizskarot gan pašas šīs kredītiestādes, gan arī tās labticīgo kreditoru tiesības.

Secinājumu daļa

23. Saeima uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo apstrīdētās normas nerada Pieteikumu iesniedzējiem Satversmes 91. panta pirmajā teikumā, kā arī Satversmes 105. pantā ietvertu pamattiesību aizskārumu. Turklāt Pieteikumu iesniedzēji neesot ievērojuši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto termiņu pieteikumu iesniegšanai Satversmes tiesā.

Ja lietā ir izteikti argumenti, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai, tie ir jāizvērtē visupirms (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-22-01 12. punktu*).

Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Proti, pamattiesību aizskārumus ir obligāts priekšnoteikums konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 7. punktu*). Atbilstoši Satversmes tiesas likuma regulējumam personas pamattiesību aizskārumus ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai

Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs, vai konkrētajā gadījumā ir aizskartas tādas Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 91. panta pirmā teikuma, kā arī Satversmes 105. panta tvērumā, bet pēc tam pārbaudīs, vai šo pamattiesību aizskārumu ir izraisījušas tieši apstrīdētās normas. Secīgi tālāk tiesa izvērtēs, vai ir ievērots Satversmes tiesas likumā noteiktais termiņš pieteikumu iesniegšanai Satversmes tiesā.

24. Izskatāmajā lietā ir apvienotas divas pēc konstitucionālajām sūdzībām ierosinātas lietas. Izskatot lietu pēc personas konstitucionālās sūdzības, būtiska nozīme ir piešķirama tieši lietas faktiskajiem apstākļiem, kuros apstrīdētā norma ir aizskārusi pieteikuma iesniedzēja pamattiesības (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2011-01-01 12. punktu*). Tādēļ, lai lemtu par tiesvedības turpināšanu vai izbeigšanu, ir jānošķir faktiskie apstākļi, kas attiecas uz Banku, no tiem faktiskajiem apstākļiem, kas attiecas uz Bankas kreditoru. Vienlaikus jāņem vērā, ka Pieteikumu iesniedzēju argumenti par tiem no Satversmes 105. panta izrietošajām pamattiesībām ir līdzīgi un savstarpēji saistīti. Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms vērtēs argumentus par tiesvedības izbeigšanu attiecībā uz Banku. Izvērtējuma aspekti, kas saistīti ar Satversmes 105. panta tvērumu, tiks attiecināti arī uz Bankas kreditora pamattiesību aizskāruma vērtējumu.

Bankas konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir balstīts uz to, ka apstrīdētās normas Bankai nesamērīgi ierobežojot Satversmē ietvertās tiesības uz īpašumu. Banka Satversmes 91. panta pirmā teikuma kontekstā norāda, ka, pēc tās ieskata, salīdzināmās grupas vieno tas, ka tajās ietilpstošajām personām pieder īpašums, kas atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un ir konfiscējams (*sk. Bankas pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 39. lp.*). Tādējādi, vērtējot apsvērumus, kas saistīti ar tiesvedības izbeigšanu attiecībā uz Banku, Satversmes 91. panta pirmais teikums un 105. pants ir skatāmi to kopsakarā.

25. Satversmes 105. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības

vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

25.1. Satversmes 105. panta pirmie trīs teikumi paredz gan tiesību uz īpašumu netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot šo tiesību izmantošanu. Savukārt tā paša panta ceturtais teikums noteic valstij tiesības noteiktos gadījumos īpašuma tiesības personai atņemt *de jure* (sk. *Satversmes tiesas 2021. gada 15. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-63-01 14. punktu*).

Bankas pieteikumā ir norādīts, ka apstrīdētās normas paredz īpašuma piespiedu atsavināšanu Satversmes 105. panta ceturta teikuma izpratnē. Savukārt Bankas kreditors norāda, ka tā tiesību uz īpašumu ierobežojums ir aplūkojams Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu ietvaros. Saeimas pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka Bankas pieteikumā ietvertās atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru ir saistītas ar atšķirīgu jautājumu. Proti, Bankas minētās lietas, kurās Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka konfiskācija ir vērtējama kā īpašuma atņemšana Konvencijas Pirmā protokola 1. panta izpratnē, esot saistītas ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīka, nevis noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju (sk. *2022. gada 31. marta tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 9. sēj. 13. lp.*).

Konkretizējot Satversmē ietvērto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā, kā tas izriet no Satversmes 89. panta, kura mērķis ir panākt Satversmē ietvērto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Tādējādi Satversmes 105. panta saturs ir noskaidrojams kopsakarā ar Konvencijas Pirmā protokola 1. pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru tā piemērošanā.

Satversmes tiesa norāda: Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija, lai gan tā saistīta ar īpašuma atsavināšanu, vispār ir uzskatāma par īpašuma lietošanas kārtības kontroli Konvencijas Pirmā protokola 1. panta otrās daļas izpratnē. Proti, šāda konfiskācija tiek īstenota, lai citstarp neļautu pašai personai gūt labumu no noziedzīgi iegūtās mantas un lai tas nekaitētu sabiedrībai kopumā, un tādējādi šī konfiskācija uzskatāma par īpašuma kontroli (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 5. jūlija lēmumu lietā “Arcuri and Others v. Italy”, pieteikums Nr. 52024/99*).

No minētā izriet, ka izskatāmajā lietā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija ir vērtējama kā tiesību uz īpašumu ierobežojums un aplūkojama Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu ietvaros.

25.2. Ar “tiesībām uz īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka citstarp arī personas naudas līdzekļi ir tiesību uz īpašumu objekts (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 15.2. punktu*). Tāpat arī prasījuma tiesības par saistību izpildi ietilpst jēdziena “īpašums” saturā. Izšķiroši ir tas, vai prasījums ir tiesisks (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17.1. punktu*).

Finanšu līdzekļi, kas noguldīti kredītiestādes kontā, ir uzskatāmi par bezskaidru naudu. Kā norādīts tiesību doktrīnā, nauda ir uzskatāma par atvietojamu un pie tam patērējamu lietu, kas var tikt nodota kā individuāli noteikta lieta tikai īpašos gadījumos (*sk.: Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 28. un 198. lpp.*). Tas nozīmē, ka kredītiestādē noguldītā nauda netiek individualizēta, tā sajaucas ar citiem kredītiestādes īpašumā esošiem finanšu līdzekļiem (*sk.: Torgāns K. Saistību tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 466. lpp.*).

Tiesiskās attiecības, kas veidojas līdz ar finanšu līdzekļu noguldīšanu kredītiestādē, ir vērtējis arī Senāts, norādot, ka nauda, kas iemaksāta noguldītāja kontā, pamatojoties uz konta apkalpošanas līgumu, netiek individualizēta, tā ieplūst bankas kopējos resursos un tiek atspoguļota bankas bilancē, tā var tikt izmantota pēc bankas ieskatiem un šajās tiesiskajās attiecībās noguldītājam rodas prasījuma tiesības pret banku (*sk. Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1/2019 9. punktu*). Proti, noguldītājam kā kredītiestādes klientam rodas tiesības pieprasīt finanšu līdzekļu atmaksu saskaņā ar konkrētiem nosacījumiem (*sk.: Pearson G. Financial Service Law and Compliance in Australia. New York: Cambridge University Press, 2009, p. 275; Kassow J. Die Beihilfe im Sinne des Art. 87 I EG als staatliche oder aus staatlichen Mitteln gewährte Begünstigung. Göttingen: Cuvillier, 2004, S. 155*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka noguldījumi bez šaubām ir uzskatāmi par īpašumu Konvencijas Pirmā protokola 1. panta kontekstā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 2. jūlija lēmumu lietā “Gayduk and Others v. Ukraine”, pieteikums Nr. 45526/99, u. c.*). Arī kreditora prasījums maksātnespējas procesā ir uzskatāms par “īpašumu” Konvencijas Pirmā protokola 1. panta izpratnē (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004. gada 20. jūlija sprieduma lietā “Bäck v. Finland”, pieteikums Nr. 37598/97, 57. punktu*).

Tomēr no visa iepriekšminētā neizriet, ka šādas atziņas būtu automātiski attiecināmas arī uz finanšu līdzekļiem, kas noguldīti kredītiestādē, bet tiek atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu. Tas ir saistīts ar Satversmes tiesas vairākkārt atzīto, ka uz mantu, kas Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā atzīta par noziedzīgi iegūtu, tās prettiesiskajam ieguvējam nav īpašuma tiesību (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 6. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-31-01 7.1. punktu*). Tādējādi personas tiesības uz īpašumu tiek aizsargātas ar Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem tiktāl, ciktāl šī persona nav noziedzīgi iegūtas mantas prettiesiskais ieguvējs.

Līdz ar to vispārīgi finanšu līdzekļi, kas noguldīti kredītiestādē, un prasījuma tiesības uz tiem ir “īpašums”, kas tiek aizsargāts ar Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

26. Satversmes tiesai, izvērtējot to, vai tieši pieteikumā apstrīdētās normas personai aizskar Satversmē ietvertās pamattiesības, ir jānoskaidro apstrīdēto normu saturs. Gan apstrīdētā Krimināllikuma norma, gan apstrīdētā Kriminālprocesa likuma norma noteic, ka noziedzīgi iegūtu mantu, ja tā nav jāatdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, konfiscē valsts labā.

26.1. No Krimināllikuma 70.¹⁰ panta izriet, ka noziedzīgi iegūtas mantas, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta vai ar noziedzīgu nodarījumu saistītas mantas konfiskācijas būtība ir mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā. Izskatāmā lieta ir saistīta ar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju kā mantas īpašās konfiskācijas veidu.

Lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un attiecīgi par tās konfiskāciju var pieņemt prokurors, pabeidzot kriminālprocesu, vai tiesa līdz ar galīgo nolēmumu krimināllietā, izskatot lietu pēc būtības, kā arī Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem secināms, ka izskatāmās lietas kontekstā manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta ar tiesu nolēmumiem, kas pieņemti Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā, proti, atsevišķā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 56. un 80. lp.*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka procesam par noziedzīgi iegūtu mantu raksturīgs tas, ka šajā procesā netiek noskaidrota personas vaina, bet gan tiek lemts par mantas noziedzīgo izcelsmi vai saistību ar noziedzīgu nodarījumu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2016-13-01 10. punktu*). Tas nozīmē, ka Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā paredzētais process par noziedzīgi iegūtu

mantu atbilst doktrīnā atzītajam šāda sevišķā procesa apzīmējumam “*process in rem*” jeb “process par lietu” (*sal. sk.: Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. Grām.: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesībās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 205. lpp.*). Proti, apstrīdētā Krimināllikuma norma paredz konfiskāciju kā krimināltiesisku piespiedu līdzekli, bet apstrīdētā Kriminālprocesa likuma norma nosaka konfiskācijas procesuālo kārtību jeb darbību secību (*sk. pieaicinātās personas Mg. iur. Gunāra Kūtra viedokli lietas materiālu 7. sēj. 120. lp.*).

Satversmes tiesa secina, ka Latvijā likumdevējs ar apstrīdētajām normām ir noteicis mantas īpašo konfiskāciju, kas vērsta uz noziedzīgi iegūtas mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšanu valsts īpašumā, noregulējot attiecīgās tiesiskās attiecības krimināltiesību ietvaros.

26.2. Efektīvas konfiskācijas sistēmas kā līdzekļa cīņā pret labumu gūšanu no noziedzīgiem nodarījumiem izveide laika gaitā ir kļuvusi par prioritāru jautājumu ne tikai nacionālā, bet arī starptautiskā līmenī (*sk.: Boucht. J. The Limits of Asset Confiscation: On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds. Oxford, Portland, Oregon: Hart, 2017, p. 2*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka šajā jautājumā pastāv kopējie Eiropas un starptautiskie tiesiskie standarti, kas mudina veikt tāda īpašuma konfiskāciju, kas saistīts ar nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, korupciju, naudas atmazgāšanu, noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar narkotisko vielu apriti (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 26. jūnija sprieduma lietā “Telbis and Viziteu v. Romania”, pieteikums Nr. 47911/15, 76. punktu*).

Varšavas konvencijas 3. panta 1. punkts uzliek Eiropas Padomes dalībvalstīm pienākumu pieņemt tādus normatīvus un cita veida aktus, kas var būt nepieciešami, lai tās varētu konfiscēt nozieguma rīkus un noziedzīgi iegūtos līdzekļus vai īpašumu, kura vērtība atbilst noziedzīgi iegūto līdzekļu un legalizētā īpašuma vērtībai. Līdzīgi arī Palermo konvencijas 12. panta 1. punkta “a” apakšpunkts uzliek tās dalībvalstīm pienākumu pēc iespējas lielākā mērā saskaņā ar to iekšējām tiesību sistēmām ieviest nepieciešamos pasākumus, lai varētu konfiscēt noziedzīgi iegūtus, proti, šajā konvencijā paredzēto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūtus līdzekļus vai arī īpašumu, kura vērtība atbilst šo līdzekļu vērtībai. Vīnes konvencijas 5. panta pirmā daļa uzliek valstīm pienākumu

veikt nepieciešamos pasākumus, lai varētu konfiscēt ienākumus, kas gūti, izdarot šīs konvencijas 3. panta pirmajā daļā minētos noziedzīgos nodarījumus.

Arī Finanšu darījumu darba grupas, kura izstrādā un sekmē politiskās nostādnes, tai skaitā nostādnes pasaules finanšu sistēmas aizsardzībai pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, 4. rekomendācijā “Konfiskācija un pagaidu pasākumi” norādīts, ka valstīm ir jāapsver iespēja noteikt pasākumus, ar kuriem noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai nozieguma izdarīšanas rīkus var konfiscēt, nepieņemot notiesājošu spriedumu krimināllietā.

Uz starptautiskajām saistībām šajā jomā ir norādīts arī likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” un likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, ar kuriem tika pieņemta apstrīdētā Krimināllikuma norma un apstrīdētā Kriminālprocesa likuma norma, sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumos, kā pamatojumu jaunā regulējuma nepieciešamībai minot, piemēram, Palermo konvenciju, Varšavas konvenciju, kā arī Vīnes konvenciju (*sk. likumprojekta Nr. 629/Lp12 “Grozījumi Krimināllikumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) un likumprojekta Nr. 630/Lp12 “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju)*). Tāpat uz starptautiskajām saistībām vairākkārt norādīts arī komisiju sēdēs, kurās abi minētie likumprojekti tika apspriesti (*sk., piemēram, Juridiskās komisijas 2016. gada 14. septembra sēdes protokolu lietas materiālu 3. sēj. 5. lp.*).

Tādējādi arī Latvijas starptautiskās saistības ietver pienākumu izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu to, ka noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta.

26.3. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija tiek veikta, lai aizsargātu nozīmīgas sabiedrības intereses. Turklāt tā kopumā ir vērsta uz tiesiskuma principa nodrošināšanu (*sk.: Golobinek R. Financial Investigations and Confiscation of Proceeds from Crime. Training Manual for Law Enforcement and Judiciary. CARDS Regional programme 2002/2003. Pieejams: <https://rm.coe.int>*). Tiesas sēdē Finanšu izlūkošanas dienesta priekšniece Ilze Znotiņa norādīja: ja persona varētu netraucēti izmantot labumus, kas iegūti noziedzīgā ceļā, tas būtu pretrunā ar izpratni par tiesisku valsti (*sk. 2022. gada 13. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 10. sēj. 149. lp.*).

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nozīmē, ka personai tiek atņemts ieguvums vai labums no prettiesiskas darbības. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka konfiskācijas mērķis ir novērst iespēju netaisni iedzīvoties noziedzīgu nodarījumu rezultātā. Pat tad, ja personai ir izdevies izvairīties no tā, ka tās vaina tiek konstatēta kriminālprocesā, noziedzīgas darbības nevar radīt finansiāla

rakstura priekšrocības ne pašai personai, ne tās ģimenei (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015. gada 12. maija sprieduma lietā “Gogitidze and Others v. Georgia”*, pieteikums Nr. 36862/05, 102. un 103. punktu). Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai ir arī preventīva nozīme, jo tā personas attur no iesaistīšanās noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 13. jūlija sprieduma lietā “Todorov and Others v. Bulgaria”*, pieteikums Nr. 50705/11 u. c., 186. punktu). Tāpat noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija pēc savas dabas ir korektīva, jo kalpo tam, lai novērstu noziedzīgas darbības sekas un atjaunotu stāvokli, kāds bija pirms noziedzīgās darbības izdarīšanas.

Lai pildītu minētos uzdevumus, noziedzīgi iegūta manta ir jāizņem no civiltiesiskās apgrozības, un tas arī ir noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķis (sal. sk. *Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 17. septembra lēmuma lietā SPC-27/2020 12.1. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka konfiskācijas mērķis ir novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu tālāku apriti ekonomikā un tas atbilst starptautiskajiem standartiem šajā jomā. Turklāt šajā jautājumā valstīm ir plaša rīcības brīvība lemt par atbilstošāko rīcību īpašuma kontroles ietvaros, tai skaitā par rīcību attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 8. oktobra sprieduma lietā “Balsamo v. San Marino”*, pieteikumi Nr. 20319/17 un Nr. 21414/17, 93. punktu). Tādējādi apstrīdētās normas pēc savas būtības ir vērstas uz noziedzīgi iegūtas mantas izņemšanu no civiltiesiskās apgrozības, atsavinot to valsts īpašumā un tādā veidā mainot šādas mantas piederību.

Līdz ar to apstrīdētās normas ietucas Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietverto pamattiesību tvērumā.

27. Banka uzskata, ka apstrīdētās normas, paredzot noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, tai aizskar Satversmē ietvertās tiesības uz īpašumu, jo, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, tiek konfiscēts Bankas īpašums. Turklāt apstrīdētās normas nosakot vienādu attieksmi pret labticīgiem mantas īpašniekiem un citiem mantas īpašniekiem, tādējādi pārkāpjot tiesiskās vienlīdzības principu. Savukārt Saeima norāda, ka ar apstrīdētajām normām Bankas pamattiesības netiekot aizskartas, jo apstrīdētās normas radot nelabvēlīgas sekas tieši noguldītājiem, kuru atvērtajos kontos noguldītie finanšu līdzekļi tiek konfiscēti.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka personas pamattiesību aizskārumam ir jābūt tiešam, konkrētam un apstrīdētajām normām ir jāaizskar pats pieteikuma iesniedzējs (sal. sk. *Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma*

lietā Nr. 2009-111-01 10. punktu). Tas citstarp nozīmē, ka apstrīdētajai normai ir jārada nelabvēlīgas sekas tieši pieteikuma iesniedzējam (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 11. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2002-07-01 3. punktu*).

Kredītiestāžu likuma 1. panta otrās daļas 1. punkts noteic, ka Kredītiestāžu likumā lietotais termins “kredītiestāde” ir saprotams Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija regulas Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza regulu (ES) Nr. 648/2012, 4. panta 1. punkta 1. apakšpunkta izpratnē. Proti, kredītiestāde ir uzņēmums, kas pieņem noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no klientiem un savā vārdā piešķir aizdevumus. Tādējādi kredītiestādes darbība ir balstīta uz līdzekļu piesaisti, sniedzot klientiem dažāda veida pakalpojumus.

Izskatāmā lieta ir saistīta ar konkrētu Bankas sniegtā finanšu pakalpojuma veidu, proti, noguldījumu piesaistīšanu. No noguldījuma tiesiskās dabas izriet tas, ka līdz ar noguldījuma izmaksu noguldītājam kredītiestādei zūd saistība pret šo klientu un tādējādi ietekme uz kredītiestādi ir neitrāla. Līdzīgs rezultāts rodas arī noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas gadījumā. Arī izskatāmajā lietā konfiskācijas sekas attiecībā uz Banku ir neitrālas. Tas skaidrojams ar to, ka Bankai līdzekļi, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem, ir jāpārskaita valsts budžetā, tomēr vienlaikus tai maksātnespējas procesa ietvaros zūd pienākums šos līdzekļus izmaksāt personai, kura tos bija noguldījusi Bankā. Līdz ar to tādu finanšu līdzekļu konfiskācija, kuri citādos apstākļos pienāktos noguldītājam vai citam Bankas kreditoram maksātnespējas procesa ietvaros, nerada negatīvas sekas tieši Bankai.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas pārstāvis tiesas sēdē uzsvēra, ka noguldītie finanšu līdzekļi tiek atzīti par kredītiestādes aktīvu, kuram pretī vienlaikus tiek atzīta saistība pret klientu šā noguldījuma apmērā (sk. *2022. gada 6. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 9. sēj. 73. lp.*). Pieaicinātā persona *Dr. iur.* Lauris Rasnačs akcentēja, ka aktīvu un pasīvu pozīcijas ir nesaraucjami saistītas. Pieprasot, lai kredītiestāde veic līdzekļu izmaksu, tiek samazināti gan aktīvi, gan pasīvi (sk. *2022. gada 7. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 9. sēj. 155. lp.*). Pieaicinātā persona *Mg. iur.* Māris Vainovskis tiesas sēdē norādīja, ka tad, ja noguldītājs izņem noguldītos līdzekļus no kredītiestādes, tai tiek radīta neitrāla situācija, jo kredītiestādei zūd gan aktīva puse, gan saistības. Tāda pati neitrāla situācija veidojoties arī tad, ja valsts noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas rezultātā kļūst par attiecīgo noguldīto

līdzekļu ieguvēju (*sk. 2022. gada 7. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 10. sēj. 10. lp.*). Arī pieaicinātās personas Finanšu nozares asociācijas pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka noguldījums ir uzskatāms par kredītiestādes parādu pret noguldītāju. Ja klients vairs nav tiesīgs neko atprasīt no kredītiestādes un kredītiestādei nekas nav jāatmaksā, tad neesot konstatējams kredītiestādes pamattiesību aizskārums. Proti, kredītiestādei nerodoties negatīvas sekas. Finanšu nozares asociācijas pārstāvis papildus norādīja, ka arī kredītiestādes maksātnespējas gadījumā nav pamata runāt par tās tiesību uz īpašumu aizskārumu (*sk. 2022. gada 6. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 9. sēj. 104., 106., 107. un 115. lp.*).

Banka, pamatojot savu pamattiesību aizskāruma esību, tiesas sēdē norādīja, ka tai ir nepieciešami naudas līdzekļi, lai pēc iespējas pilnīgākā apmērā apmierinātu savus kreditorus (*sk. 2022. gada 31. marta tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 8. sēj. 123. lp.*). Tomēr citu Bankas kreditoru prasījumu apmierināšanas iespēja nav saistāma ar tieši Bankai Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietverto pamattiesību aizskārumu.

Ņemot vērā visu iepriekšminēto, secināms, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija tieši neaizskar Bankai Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu un nerada Bankai arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietverto tiesību aizskārumu.

Līdz ar to, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, tiesvedība attiecībā uz Bankas prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam ir izbeidzama.

28. Attiecībā uz Bankas kreditoru Satversmes tiesai ir jāpārlicinās, vai apstrīdētās normas tam aizskar Satversmes 91. panta pirmajā teikumā, kā arī 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās pamattiesības.

Ja apstrīdēta tiesību normas atbilstība vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tad Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2020-34-03 9. punktu*). Tas pats attiecas arī uz gadījumiem, kad ir jānosaka efektīvākā pieeja ar tiesvedības izbeigšanu saistītu argumentu izvērtēšanai.

Tā kā attiecībā uz Bankas kreditoru izskatāmās lietas pamatjautājums ir par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas ietekmi uz Bankas kreditora iespējām

panākt sava prasījuma apmierināšanu maksātnespējas procesā, Satversmes tiesa visupirms izvērtēs jautājumus, kas saistīti ar Bankas kreditoram Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietverto tiesību uz īpašumu aizskārumu, bet pēc tam – jautājumus, kas saistīti ar iespējamo Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu.

29. Bankas kreditors un vairākas izskatāmajā lietā pieaicinātās personas norādīja, ka, konfiscējot Bankas mantu, Bankas kreditoram pēc būtības tiek samazinātas vai pat pilnībā atņemtas tiesības atgūt paša noguldītos finanšu līdzekļus no Bankas tās maksātnespējas procesa ietvaros. Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdētās normas nevar radīt pamattiesību aizskārumu Bankas kreditoram, jo īpašums, kas, pamatojoties uz apstrīdētajām normām tiek konfiscēts, nav nedz Bankas, nedz Bankas kreditora īpašums.

Kā tas izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, Bankas kreditors Bankā bija noguldījis finanšu līdzekļus. Tā kā kredītiestāžu darbība vispār ir saistīta ar daudziem finansiāla un nefinansiāla rakstura riskiem, šie riski ietekmē arī noguldītājus un to attiecības ar kredītiestādi. Kā tiesas sēdē norādīja vairākas pieaicinātās personas, piemēram, *Dr. oec. Marina Kudinska* un *Mg. iur. Māris Vainovskis*, arī noguldītājiem ir jāreķinās ar šiem riskiem (*sk. 2022. gada 7. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 10. sēj. 3. un 13. lp.*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka tiesiskās attiecības ar kredītiestādi jau pēc savas dabas ir saistītas ar risku un tāpēc personai ir jāreķinās ar to, ka kredītiestādes darbības dēļ tai citstarp var tikt liegta iespēja atgūt savus kredītiestādē noguldītos līdzekļus (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 14. septembra lēmuma lietā “Ilić v. Serbia”, pieteikums Nr. 21811/09, 33. punktu*).

Izskatāmajā lietā Bankas licence tika anulēta ar Eiropas Centrālās bankas 2016. gada 3. marta lēmumu. No Tiesu informācijas sistēmā pieejamās informācijas izriet, ka Bankas licence tika anulēta citstarp tāpēc, ka Bankas biznesa modelis nebija dzīvotspējīgs, tā ilgstoši strādāja ar aizvien lielākiem zaudējumiem, ilgstoši nespēja izstrādāt savai reālajai situācijai atbilstošu darbības stratēģiju, nenodrošināja tādas iekšējās kontroles sistēmas pastāvēšanu, ar kuru tiktu izpildītas Legalizācijas novēršanas likuma prasības (*sk. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 14. marta spriedumu lietā Nr. C30489916*). Pēc tam, kad Bankas licence bija anulēta, Banka 2016. gada 14. martā tika atzīta par likvidējamu, bet 2017. gada 10. martā – par maksātnespējīgu, un šā

maksātnespējas procesa ietvaros Bankas kreditors iesniedza savu kreditora prasījumu.

Lai nodrošinātu kreditoru un parādnieku tiesību aizsardzību, maksātnespējas procesa netraucētu norisi, kā arī sabiedrības uzticēšanos maksātnespējas procesa regulējuma efektivitātei, likumdevējs ir noteicis tādu maksātnespējas procesa regulējumu, kas citstarp ir vērsti uz to, lai maksātnespējas procesa laikā pēc iespējas tiktu apmierināti kreditoru prasījumi. Proti, maksātnespējīgas kredītiestādes kreditoram ir tostarp tiesības noteiktā termiņā pieteikt kreditora prasījumu, kas, kā tika secināts jau iepriekš, tiek aizsargāts ar Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem, un īstenot citas kreditoram no normatīvajiem aktiem izrietošas tiesības.

Tomēr minētās kreditora tiesības maksātnespējas procesā nevar tikt skatītas atrauti no izskatāmajā lietā pastāvošajiem faktiskajiem apstākļiem, kas saistīti ar kredītiestādē noguldīto finanšu līdzekļu atzīšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, tās konfiskāciju un ieskaitīšanu valsts budžetā. No normatīvajiem tiesību aktiem izrietošās kreditora tiesības maksātnespējas procesa ietvaros atgūt noguldītos finanšu līdzekļus atbilstoši kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtām nedod tam tiesības pretendēt uz mantu, kas ir atzīta par noziedzīgi iegūtu, un piedalīties šīs mantas sadalē. Tas saistīts ar to, ka noziedzīgi iegūta manta, kā tas tika noskaidrots jau iepriekš, citstarp arī atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām ir konfiscējama un izņemama no civiltiesiskās apgrozības.

Tādējādi apstrīdētās normas, kas paredz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, nerada tiešas negatīvas sekas maksātnespējīgas kredītiestādes kreditoram, jo manta, ar kuras atsavināšanu valsts īpašumā kreditors saista savu pamattiesību aizskārumu, ir noziedzīgi iegūta un tātad izņemama no civiltiesiskās apgrozības.

Līdz ar to, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, tiesvedība attiecībā uz Bankas kreditora prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem ir izbeidzama.

30. Bankas kreditors norāda, ka apstrīdētās normas tam aizskar arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertās pamattiesības. Savukārt Saeima norāda, ka tiesvedība attiecībā uz prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam ir izbeidzama, jo Bankas kreditora identificētās personu grupas, pirmkārt, nav savstarpēji salīdzināmas un, otrkārt,

neatrodas būtiski atšķirīgos apstākļos. Tomēr tas, vai un kuras personu grupas ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos, ir pārbaudāms, izskatot lietu pēc būtības.

Secīgi, lai lemtu par to, vai ir pamats turpināt tiesvedību un izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jāpārlicinās arī par to, vai Bankas kreditors ir ievērojis termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtnā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās. Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Saeima norāda, ka Bankas kreditors šo termiņu nav ievērojis. Termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā esot skaitāms no dienas, kad stājās spēkā tiesas lēmumi kriminālprocesos, ar kuriem tiesa galīgi izlēma jautājumu par Bankā atvērtajos kontos noguldīto līdzekļu atzīšanu par noziedzīgi iegūtiem, nosakot to konfiskāciju valsts labā. Šādam Saeimas viedoklim piekrīt arī citas lietā pieaicinātās personas (*sk. Tieslietu ministrijas un tiesībsarga viedokļus lietas materiālu 7. sēj. 88. un 138. lp.*).

Turpretim Bankas kreditors norāda, ka ir ievērojis termiņu pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā, jo jautājums par to, kas ir konfiscētā manta un – attiecīgi – kā veicama mantas konfiskācija, esot vērtēts tieši minētajā civillietā. Proti, tieši civillietā esot konstatēts, ka valsts labā tiek konfiscēti Bankas finanšu līdzekļi, nevis noguldītāju prasījuma tiesības, tādējādi ļaujot valstij konfiscēt finanšu līdzekļus, “apejot” citus kredītiestādes kreditorus maksātnespējas procesā.

30.1. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 18. jūlija lēmumu un 2019. gada 5. februāra lēmumu atsevišķā procesā par noziedzīgi iegūtiem atzīti līdzekļi, kas atradās triju noguldītāju kontos Bankā, kā arī noteikta šīs noziedzīgi iegūtās mantas konfiskācija valsts labā. 2018. gada 6. augustā zvērināts tiesu izpildītājs, bet 2019. gada 27. maijā Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu parādu piedziņas pārvaldes direktors vērsās pie Bankas maksātnespējas procesa administratora ar lūgumu pārskaitīt noziedzīgi iegūto mantu Valsts kasē. Bankas maksātnespējas procesa administrators 2019. gada 2. septembrī pieņēma lēmumus, ar kuriem aizstāja Bankas grāmatvedības reģistros iekļautos Bankas

kreditorus, kuru kontos Bankā glabājās finanšu līdzekļi, kas tika atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu, ar Latvijas valsti.

Senāta 2020. gada 17. septembra lēmumā lietā SPC-27/2020, kas tika ierosināta pēc Valsts ieņēmumu dienesta sūdzības par Bankas maksātnespējas procesa administratora rīcību, tika vērtēts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019. gada 12. novembra lēmums. Senāts šo lēmumu atcēla, norādot, ka pirmās instances tiesa nepamatoti ir atzinusi valsti par Bankas kreditoru, kas iestājas Bankas iepriekšējo kreditoru vietā, kā rezultātā valsts prasījums būtu apmierināms atbilstoši Kredītiestāžu likuma 192.–195. pantā (šeit un turpmāk – redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 14. novembrim) noteiktajai kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtībai. Senāts uzskatīja, ka tādējādi nav ņemts vērā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķis, jēga un būtība. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa, izskatot lietu no jauna, ar 2020. gada 9. oktobra lēmumu atzina maksātnespējas procesa administratora rīcību par neatbilstošu likumam, kā arī atcēla tā rīkojumus, ar kuriem Bankas noguldītāji tika aizstāti ar Latvijas valsti.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, Satversmes tiesa konstatē, ka finanšu līdzekļi par noziedzīgi iegūtiem tika atzīti ar Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 18. jūlija lēmumu kriminālprocesā, kas stājās spēkā 2018. gada 31. jūlijā, un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019. gada 5. februāra lēmumu kriminālprocesā, kas stājās spēkā 2019. gada 16. aprīlī. Tieši ar šiem lēmumiem galīgi tika izlemts arī jautājums par Bankā atvērtajos kontos noguldīto naudas līdzekļu konfiskāciju un ieskaitīšanu valsts budžetā.

Ja par pareizu uzskatītu Bankas kreditora norādīto, ka jautājums par to, kas ir konfiscētā manta – noguldītāju prasījuma tiesības vai finanšu līdzekļi –, tika galīgi izlemts civillietā Nr. C30768819, tas nozīmētu, ka civillietā būtu bijis iespējams atzīt, ka ir konfiscējama cita manta, nevis tā manta, kura par noziedzīgi iegūtu ir atzīta ar lēmumiem kriminālprocesos. Tāpat tas nozīmētu, ka civillietā būtu bijis iespējams lemt par konfiscējamās mantas apmēru pretēji tam, kā tas izlemts kriminālprocesos par noziedzīgi iegūtu mantu. Šāda situācija nebūtu pieļaujama, jo jautājumi, kas attiecas uz mantas īpašo konfiskāciju, ir izlemjami kriminālprocesa ietvaros.

30.2. Nosakot Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā sešu mēnešu termiņu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, likumdevējs ir paredzējis, ka gadījumā, ja apstrīdētā norma personai rada pamattiesību aizskārums, tā nekavējoties vērsīsies Satversmes tiesā. Vienlaikus

secināms, ka par pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi un atskaites punktu pieteikuma iesniegšanas termiņa aprēķināšanai var tikt uzskatīts brīdis, kad persona izjutusi šādu aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-22-0103 12.1. un 12.3. punktu*). Var būt arī tādas situācijas, kad apstrīdētā norma personai jau aizskar Satversmē ietvertās pamattiesības, bet persona par šo aizskārumu vēl nezina kādu objektīvu – pārbaudāmu un izskaidrojamu – iemeslu dēļ. Šādos gadījumos uzskatāms, ka personas pamattiesību aizskārums rodas tad, kad personai par to faktiski top zināms. No šā brīža tiek gaidīta personas aktīva rīcība tās pamattiesību aizsardzībai, kas ietver vēršanos ar pieteikumu Satversmes tiesā, ievērojot Satversmes tiesas likumā paredzēto sešu mēnešu termiņu.

Par lēmumiem, kas pieņemti kriminālprocesos, kuros tika noteikta noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija valsts labā, Bankas kreditors nevarēja uzzināt agrāk par 2020. gada 6. novembri, kad saņēma Bankas maksātnespējas procesa administratora 2020. gada 6. novembra pārskatu “Pārskats par maksātnespējas procesa gaitu” (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 47.–54. lp.*). Proti, Bankas kreditors nebija lietas dalībnieks iepriekšminētajos kriminālprocesos, kā arī nepiedalījās tiesas sēdēs. Tāpat nepastāvēja citi apstākļi, kas Bankas kreditoram būtu devuši iespēju par šiem lēmumiem uzzināt agrāk. Piemēram, Bankas kreditors, atšķirībā no Bankas, nebija informēts par aresta uzlikšanu mantai, kā arī nesaņēma no zvērināta tiesu izpildītāja vai Valsts ieņēmumu dienesta norādījumus par tiesu lēmumu izpildi.

Tāpēc Satversmes tiesa atzīst, ka pieteikuma iesniegšanas termiņš ir skaitāms no brīža, kad Bankas kreditors uzzināja par minētajiem lēmumiem, proti, no 2020. gada 6. novembra. Tā kā Bankas kreditora pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 8. aprīlī, sešu mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai ir ievērots.

Tādējādi Bankas kreditors ir ievērojis pieteikuma iesniegšanas termiņu un tiesvedība attiecībā uz Bankas kreditora prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam ir turpināma.

31. Satversmes 91. panta pirmais teikums nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst tiesiskās vienlīdzības principam, jānoskaidro:

1) vai un kuras personas (personu grupas) ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos;

2) vai apstrīdētās normas paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām vai arī atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām;

3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;

4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

Bankas kreditors uzskata, ka tiesiskās vienlīdzības princips ir pārkāpts divos aspektos. Proti, apstrīdētās normas paredzot nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos un kurām ir prasījuma tiesības pret maksātnespējīgu kredītiestādi. Tāpat apstrīdētās normas paredzot nepamatoti vienādu attieksmi pret kredītiestādes kreditoriem, kuri atrodas būtiski atšķirīgos apstākļos.

32. Satversmes tiesa visupirms izvērtēs to, vai apstrīdētās normas paredz nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret personām, kurām ir prasījuma tiesības pret kredītiestādi tieši maksātnespējas procesā.

Bankas kreditors norāda, ka pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas valsts, kuras labā tiek konfiscēta noziedzīgi iegūtā manta, un tādi kredītiestādes kreditori kā Bankas kreditors, kuriem ir prasījuma tiesības pret maksātnespējas procesā esošu kredītiestādi. Valsts pēc būtības esot tāds pats kreditors kā citi kredītiestādes kreditori, un to neietekmējot tiesiskais pamats valsts kā kreditora prasījumam pret kredītiestādi (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 34.–35. lp.*). Šādam Bankas kreditora viedoklim nepiekrīt Saeima, kā arī vairākas pieaicinātās personas, norādot, ka prasījums par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju valsts labā un iegūto finanšu līdzekļu ieskaitīšanu valsts budžetā ir īpašs prasījums, kurš nav salīdzināms ar citiem prasījumiem, kas personām ir pret kredītiestādi, piemēram, prasījumiem, kas pamatoti ar līgumu vai izriet no delikta. Tādējādi valsts, pretēji Bankas kreditora norādītajam, neatrodies vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem kredītiestādes kreditoriem (*sk. Saeimas atbildes rakstu lietas materiālu 2. sēj. 116. lp., pieaicinātās personas tiesībsarga viedokli lietas materiālu 7. sēj. 136. lp. un pieaicinātās personas Mg. iur. Pauļa Iljenkova*

viedokli 2022. gada 13. aprīļa tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 10. sēj. 84. lp.).

Satversmes tiesa ir atzinusi: lai noteiktu, vai un kuras personu grupas atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast galveno šīs grupas vienojošo pazīmi (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-36-01 11. punktu*). Divas situācijas nekad nav pilnīgi identiskas. Tādēļ salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopīgi elementi ar pārbaudāmo situāciju. Kopējam elementam ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsējdziena (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 7. punktu*). Turklāt Satversmes tiesai ir jāizvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda, ka šādas personu grupas neatrodas savstarpēji salīdzināmos apstākļos (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 9. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2012-14-03 17.2. punktu*).

Lai noskaidrotu, vai valsts un tādi kredītiestādes kreditori kā Bankas kreditors, kuriem ir prasījuma tiesības pret maksātnespējas procesā esošu kredītiestādi, ir salīdzināmi tiesiskās vienlīdzības principa aspektā, ir jānoskaidro, kādos apstākļos un kāda mērķa dēļ abām personu grupām rodas prasījums pret kredītiestādi.

32.1. Kreditors ir valsts, pašvaldība, fiziskā vai juridiskā persona vai ar līgumu saistīta fizisko vai juridisko personu grupa, kurai ir prasījuma tiesības pret kredītiestādi (*sk. Kredītiestāžu likuma 1. panta pirmās daļas 32. punktu*).

Prasījuma tiesības pret kredītiestādi var būt dažādas, citstarp atšķirīgas pēc tiesiskā pamata, uz kura tās rodas. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1. panta 4. punktu kredītiestāde sniedz dažāda veida finanšu pakalpojumus, piemēram, noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu piesaistīšanas pakalpojumus, kredītēšanas pakalpojumus un citus pakalpojumus. Tādējādi prasījuma tiesības var rasties uz dažādu tiesisku ar kredītiestādes sniegtajiem finanšu pakalpojumiem saistītu darījumu pamata. Tomēr prasījuma tiesībām var būt arī cits tiesiskais pamats. Piemēram, kredītiestādē ir nodarbināti darbinieki, tādējādi arī tiem var rasties prasījuma tiesības pret kredītiestādi (*sk., piemēram, Kredītiestāžu likuma 139.² panta 3. punktu*). Prasījuma tiesības pret kredītiestādi var rasties arī valstij vai pašvaldībai, piemēram, prasījumi par nodokļiem un citiem maksājumiem valsts vai pašvaldības budžetā, valsts prasījumi par valsts garantēto kredītu atmaksāšanu (*sk., piemēram, Kredītiestāžu likuma 139.² panta 4. punktu*).

Tā kā, jau uzsākot maksātnespējas procesu, ir skaidrs, ka kredītiestādes manta nebūs pietiekama visu kreditoru prasījumu segšanai pilnā apmērā, likumdevējs ir noteicis kārtību kreditoru prasījumu apmierināšanai nolūkā panākt pēc iespējas taisnīgāku un samērīgāku šādas situācijas risinājumu. Proti, Kredītiestāžu likumā ir noteikta īpaša izmaksu un parādu segšanas kārtība (*sk. pieaicinātās personas Finanšu un kapitāla tirgus komisijas viedokli lietas materiālu 7. sēj. 91. lp.*). Kredītiestāžu likuma 192.–195. pants paredzēja pēc maksātnespējas procesa vai likvidācijas izdevumu segšanas atlikušo naudas līdzekļu sadali kreditoru prasījumu apmierināšanai atbilstoši iepriekšminētajās normās noteiktajām kārtām. Pašlaik šāda kārtība ir noteikta Kredītiestāžu likuma 139.²–139.⁸ pantā. Gan saskaņā ar iepriekš spēkā bijušo tiesisko regulējumu, gan pašreizējo tiesisko regulējumu pēc maksātnespējas procesa vai likvidācijas izdevumu segšanas atlikušie naudas līdzekļi tiek sadalīti kreditoru prasījumu pamatsummu apmierināšanai kārtās. Visupirms tiek veiktas izmaksas noguldītājiem, kuriem saskaņā ar likumu pienākas garantētā atlīdzība, tad izmaksas noguldītājiem, kuri ir fiziskās personas, mikrouzņēmumi, mazie un vidējie uzņēmumi, noguldījuma daļas apmērā, kas pārsniedz segto noguldījumu. Pēc tam tiek apmierināti darbinieku prasījumi. Secīgi nākamā prasījumu apmierināšanas kārtā attiecas uz nodokļiem un citiem maksājumiem valsts vai pašvaldības budžetā un pēc tās nāk vēl vairākas prasījumu apmierināšanas kārtas.

Bankas kreditora prasījums ietilpst Kredītiestāžu likuma 192. panta 1.¹ punktā (pašreizējā likuma redakcijā – 139.² panta 2. punktā) noteiktajā prasījumu apmierināšanas kārtā, proti, kārtā, kas paredz izmaksas noguldītājiem, kuri ir fiziskās personas, mikrouzņēmumi, mazie un vidējie uzņēmumi, noguldījuma daļas apmērā, kas pārsniedz segto noguldījumu (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 46. lp.*).

32.2. Jau šā sprieduma 26.2. punktā tika secināts, ka arī Latvijas starptautiskās saistības ietver pienākumu radīt tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu to, ka noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta. Tāpat tika secināts, ka ar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju tiek pildīti būtiski sabiedrības izvirzīti uzdevumi un tās mērķis ir noziedzīgi iegūtu mantu izņemt no civiltiesiskās apgrozības (*sk. arī šā sprieduma 26.3. punktu*).

Bankas kreditors norāda, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju var salīdzināt ar, piemēram, Kredītiestāžu likumā ietvertajiem prasījumiem, kas izriet no neatļautas darbības vai likumā noteikta pienākuma veikt maksājumus valsts budžetā. Kā piemēru Bankas kreditors min Kredītiestāžu likuma 192. panta

3. punktu, kurā bija regulēta to kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtā, kuri saistīti ar nodokļiem un citiem maksājumiem valsts budžetā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 35. lp.*). Tādējādi likumā esot tieši paredzēts, ka ikviens obligāts maksājums valsts budžetā ir uzskatāms par valsts kā kreditora prasījumu kredītiestādes maksātspējas procesā.

Tomēr jau Kredītiestāžu likuma 192. panta 3. punkts, kas noteica to kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtu, kuri saistīti ar nodokļiem un citiem maksājumiem valsts vai pašvaldības budžetā, pēc tā satura ļauj secināt, ka šie prasījumi ir saistīti ar kredītiestādes neizpildītām saistībām pret valsti vai pašvaldību. Turklāt tas, ka šādu maksājumu veikšanai nebija noteikta prioritāte iepretim visiem citiem prasījumiem, kādi kreditoriem varētu būt pret kredītiestādi, norāda uz likumdevēja mērķi neparedzēt atšķirīgu parādu atgūšanas kārtību tikai tā iemesla dēļ, ka šāds prasījums radies valstij vai pašvaldībai (*sal. sk. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016. gada 7. jūnija sprieduma lietā SKA-580/2016 11. punktu*). Proti, nodokļu un citu maksājumu valsts vai pašvaldības budžetā samaksa notiek tikai pēc tam, kad tiek apmierināti kreditoru prasījumi atbilstoši kārtām, kas bija paredzētas Kredītiestāžu likuma 192. panta 1., 1.¹ un 2. punktā. Secināms, ka likumdevēja mērķis nebija nostādīt valsti un pašvaldību labvēlīgākā pozīcijā nekā visus citus kredītiestādes kreditorus.

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nozīmē šādas mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšanu jeb atņemšanu, kas tiek veikta sakarā ar mantas noziedzīgo izcelsmi. Jau iepriekšminētais noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju nošķir no Kredītiestāžu likumā minētajiem valsts prasījumu veidiem, kas tiek realizēti maksātspējas procesā. Proti, šāda īpašuma atņemšana pēc tās būtības ir atšķirīga no gadījumiem, kad valsts realizē savas prasījuma tiesības, kas saistītas ar, piemēram, nodokļiem un citiem maksājumiem valsts budžetā. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kā šīs mantas bezatlīdzības atsavināšana sakarā ar mantas noziedzīgo izcelsmi nav maksājums, ko kredītiestāde nav veikusi valsts budžetā, tādējādi radot valstij prasījuma tiesības uz šāda parāda atgūšanu. Tāpat noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas būtības dēļ, kā arī vērtējot šo tiesību institūtu Latvijas tiesiskās sistēmas ietvaros, to nevar salīdzināt ar citiem valsts prasījumiem. Turklāt jāņem vērā, ka kredītiestāde ir Legalizācijas novēršanas likuma subjekts, kam jāveic citstarp tādas darbības kā risku novērtēšana un iekšējās kontroles sistēmas izveide, klientu izpēte, ziņošana par aizdomīgiem darījumiem, atturēšanās no darījumu veikšanas, ja ir pamatotas aizdomas, ka tie saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, vai pamatotas aizdomas, ka

līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā. Ja noziedzīgi iegūta manta tomēr nonāk kredītiestādē, tad tā uz konfiskācijas lēmuma pamata ir izņemama no civiltiesiskās apgrozības.

Ja mantas noziedzīgā izcelsme ir pierādīta un ir secināts, ka tā jāizņem no civiltiesiskās apgrozības, to konfiscējot, tad likumsakarīgi tas ir jādara nekavējoties. Vilcinoties ar konfiskācijas izpildi, netiktu sasniegts konfiskācijas mērķis un panākts tas, ka no noziedzīgi iegūtās mantas netiek gūts labums.

Secināms, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķis, uzdevumi un normatīvais regulējums gan nacionālajā, gan starptautiskā līmenī norāda uz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nozīmīgumu un īpašo dabu. Proti, izņemt noziedzīgi iegūto mantu no turpmākas piedalīšanās apgrozībā ir svarīgs krimināltiesību mērķis (sk.: *Boucht. J. The Limits of Asset Confiscation: On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds. Oxford, Portland, Oregon: Hart, 2017, p. 189*). Šādā situācijā valsts, pretēji Bankas kreditora norādītajam, nevis izmanto savas prasījuma tiesības tāpat kā jebkurš cits kreditors, bet gan rīkojas kā tāds subjekts, kas ir tiesīgs atsavināt noziedzīgi iegūtu mantu. Tas tiek darīts ne tikai ar mērķi izpildīt starptautiskās saistības, bet arī ar mērķi garantēt principa – noziedzīgs nodarījums nenes augļus –, kas citstarp nostiprināts arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, ievērošanu (*sal. sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 1. aprīļa sprieduma lietā “Denisova and Moiseyeva v. Russia”, pieteikums Nr. 16903/03, 58. punktu*). Tādējādi noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kā tās piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā nav uzskatāma par valsts kā kreditora prasījuma tiesību realizēšanu atbilstoši Kredītiestāžu likumam.

Nav piešķirama nozīme tam apstāklim, ka izskatāmajā lietā Banka atrodas maksātnespējas procesā. Satversmes tiesa piekrīt tiesībsarga norādītajam, ka personas, kas iesaistītas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, cenšas izmantot kredītiestādes, lai sapludinātu noziedzīgi iegūtus līdzekļus ar legāliem līdzekļiem un slēptu to noziedzīgo izcelsmi (sk. *pieaicinātās personas tiesībsarga viedokli lietas materiālu 7. sēj. 137. lp.*). Tādējādi arī kredītiestādē noguldītie finanšu līdzekļi, citstarp maksātnespējas procesa ietvaros, nevar tikt pakļauti citādām prasībām attiecībā uz nepieciešamību tos konfiscēt un darīt to tāpat kā citos gadījumos – nekavējoties.

Līdz ar to Bankas kreditora identificētās personu grupas – valsts, kuras īpašumā tiek konfiscēta noziedzīgi iegūtā manta, un tādi kredītiestādes kreditori kā Bankas kreditors, kuriem ir prasījuma tiesības pret maksātnespējas procesā esošu

kredītiestādi – izskatāmās lietas apstākļos nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā.

Tā kā Bankas kreditora identificētās personu grupas neatrodas salīdzināmos apstākļos, apstrīdētās normas šajā daļā atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

33. Satversmes tiesai ir jāizvērtē arī tas, vai apstrīdētās normas paredz nepamatoti vienādu attieksmi pret kredītiestādes kreditoriem, kuri atrodas atšķirīgos apstākļos. Bankas kreditors norāda, ka salīdzināmās personas, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kad noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta, ir maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditori un tādas kredītiestādes kreditori, kura neatrodas maksātnespējas procesā. Apstrīdētā norma paredzot vienādu attieksmi pret šīm personu grupām. Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdēto normu kontekstā tas vien, ka kredītiestādei ir pasludināta maksātnespēja, nenozīmē, ka šīs kredītiestādes kreditori būtu atšķirīgos apstākļos nekā tādas kredītiestādes kreditori, kurai nav pasludināta maksātnespēja.

Tādējādi Satversmes tiesai visupirms jāpārbauda, vai un kuras personas (personu grupas) ir salīdzināmas un vai tās atrodas atšķirīgos apstākļos (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

33.1. Finanšu līdzekļi kredītiestādes kontā norāda uz to, ka personai ir prasījuma tiesības pret kredītiestādi par minēto naudas līdzekļu izmaksu. Secīgi tas nozīmē, ka kredītiestādes klients var pieprasīt atmaksu saskaņā ar konkrētiem nosacījumiem un parāda atmaksas pienākums neiestājas, kamēr prasījums nav veikts (*sk.: Kārkliņš J., Rozenbergs J. Bezskaidras naudas līdzekļu juridiskais statuss, civiltiesiskie un kriminālprocesuālie aspekti. Jurista Vārds, 2017. gada 21. februāris, Nr. 8, 9. lp.*).

Kredītiestādes maksātnespējas process pats par sevi neietekmē noguldītāju prasījuma tiesību pret kredītiestādi pastāvēšanu. Proti, kā jau tika minēts iepriekš, Kredītiestāžu likuma 192.–195. pants paredzēja pēc maksātnespējas procesa vai likvidācijas izdevumu segšanas atlikušo naudas līdzekļu sadali kreditoru prasījumu apmierināšanai atbilstoši iepriekšminētajās normās noteiktajām kārtām. Gan iepriekšminēto tiesību normu, gan maksātnespējas procesa būtība norāda uz to, ka maksātnespējas process citstarp ir vērsts uz to, lai apmierinātu kreditoru prasījumus tādā apmērā, kādā tas objektīvi iespējams. Tādējādi arī maksātnespējas procesā netiek zaudēts kreditora statuss, jo vēl joprojām tiek saglabātas prasījuma

tiesības pret kredītiestādi, proti, izpildās Kredītiestāžu likuma 1. panta pirmās daļas 32. punktā minētās kreditoru raksturojošās pazīmes.

Tātad maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditoru ar tādas kredītiestādes kreditoru, kura neatrodas maksātnespējas procesā, vieno gan kreditora statuss, gan prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Līdz ar to šīs personu grupas ir savstarpēji salīdzināmas.

33.2. Bankas kreditors norāda, ka apstākļi, kura dēļ šīs personu grupas atrodas būtiski atšķirīgās situācijās, esot tas, vai kredītiestādei ir vai nav pasludināta maksātnespēja. Ja par noziedzīgi iegūtu mantu tiek atzīti un valsts labā konfiscēti tādā kredītiestādē atvērtos kontos esošie finanšu līdzekļi, kura neatrodas maksātnespējas procesā, tad tos šādas kredītiestādes kreditorus, kuri nav noguldījuši šajā kredītiestādē noziedzīgi iegūtus līdzekļus, konfiskācija neskaršot. Proti, šo kreditoru iespējas saņemt sava prasījuma apmierinājumu neietekmēšot citu kreditoru rīcība. Turpretim tad, ja konfiskācija tiek veikta brīdī, kad kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā, tā tieši ietekmējot visu šīs kredītiestādes kreditoru iespējas īstenot savas prasījuma tiesības. Tādējādi, uz apstrīdēto normu pamata konfiscējot noziedzīgi iegūtu mantu, maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditori tiekot nostādīti atšķirīgos apstākļos nekā tādas kredītiestādes kreditori, kura neatrodas maksātnespējas procesā.

Saeima norāda, ka pat tad, ja kredītiestādē noguldītie finanšu līdzekļi tiek atzīti par noziedzīgi iegūtiem, tikmēr, kamēr kredītiestādei nav pasludināta maksātnespēja, arī var izveidoties tāda situācija, ka kredītiestāde nevar pilnībā apmierināt savu kreditoru prasījumus. Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis norādīja, ka iemesls, kura dēļ kreditors nevar saņemt atpakaļ savu legāli noguldīto daļu, ir saistīts nevis ar konfiskāciju, kas tiek veikta brīdī, kad kredītiestāde ir kļuvusi maksātnespējīga, bet gan ar pašu kredītiestādi un tās finanšu grūtībām (*sk. 2022. gada 21. aprīļa tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 11. sēj. 12. lp.*).

Satversmes tiesa piekrīt Saeimas norādītajam, kā arī secina, ka pēc būtības gan situācijā, kad kredītiestāde neatrodas maksātnespējas procesā, gan situācijā, kad kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā, iespēja apmierināt tās kreditoru prasījumus ir atkarīga tieši no kredītiestādei pieejamās mantas. Maksātnespējas process nenoliedzami ietekmē kredītiestādes spēju apmierināt savu kreditoru prasījumus, jo tas izriet jau no paša maksātnespējas procesa būtības un mērķa, kura dēļ šis process ir uzsākts. Tomēr maksātnespējas procesa uzsākšanas iemesls un tas, vai mantas konfiskācijas rezultātā tiks apmierināti un kādā apmērā tiks

apmierināti kreditoru prasījumi, ir saistīts galvenokārt tieši ar kredītiestādes iepriekš veiktajām darbībām, piemēram, kredītiestādes izraudzīto biznesa modeli, kā arī kredītiestādes mantas daudzumu pirms tam, kad tajā atvērtajos kontos noguldītā manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu un noteikta tās konfiskācija valsts labā, nevis ar pašu maksātnespējas faktu kā tādu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumā nav iespējams noregulēt katras personas konkrēto situāciju, tomēr likumam būtu jānodrošina pietiekami diferencēta attieksme, lai tā normas atšķirīgā tiesiskā un faktiskā situācijā neizraisītu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 27.3. punktu*). Ņemot vērā to, ka kredītiestādes spēja apmierināt savu kreditoru prasījumus ir atkarīga galvenokārt no tai pieejamās mantas apmēra, Satversmes tiesa secina, ka maksātnespējas procesa esība pati par sevi nav tāds kritērijs, kas apstrīdēto normu tvērumā nostādītu Bankas kreditora norādītās personu grupas atšķirīgos apstākļos. Likumdevējs nevar un tam nav pienākuma paredzēt tik diferencētu attieksmi, ka tā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju padarītu atkarīgu no darbībām, ko kredītiestāde iepriekš veikusi savas mantas saglabāšanai.

Tāpat Satversmes tiesa atkārtoti vērš uzmanību uz to, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķa – nekavējoties izņemt šādu mantu no civiltiesiskās apgrozības – sasniegšana nevar tikt padarīta atkarīga no tā, vai kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā. Pretējs apgalvojums nozīmētu iespēju turpināt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju (*sk. Finanšu izlūkošanas dienesta viedokli 2022. gada 13. aprīļa tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 10. sēj. 155. lp.*).

Satversmes tiesa secina, ka tad, ja noziedzīgi iegūta manta, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, tiek konfiscēta, maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditori neatrodas atšķirīgos apstākļos kā tādas kredītiestādes kreditori, kura neatrodas maksātnespējas procesā.

Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu un 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību attiecībā uz likvidējamās akciju sabiedrības “TRASTA KOMERCBANKA” prasījumu par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturrtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

2. Izbeigt tiesvedību attiecībā uz Apvienotajā Karalistē reģistrēta komersanta *ERGO TEC LLP* prasījumu par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturrtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

3. Atzīt Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturto daļu un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2022. gada 23. maijā.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš